

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА

Економіко-правовий факультет

Кафедра обліку і фінансів

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

«Особливості обліку, аналізу і аудиту основних засобів на підприємстві»

«Peculiarities of accounting, analysis and auditing of fixed assets at the enterprise»

Виконала: здобувачка заочної форми навчання

спеціальності 071 Облік і оподаткування

Освітня програма «Облік і оподаткування»

Крепка Юлія Юріївна

Керівник: к.е.н., доц. Масіна Л.О. _____

Рецензент: д.е.н., проф. Волощук Л.О.

Рекомендовано до захисту:
протокол засідання кафедри
№ ____ від ____ . ____ . 20__ р.

Завідувачка кафедри
_____ Оксана САВАСТЄЄВА
(підпис)

Захищено на засіданні ЕК № 8
протокол № ____ від ____ . ____ . 20__ р.
Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою/шкалою ECTS/ бали)
Голова ЕК
_____ Людмила МАСІНА
(підпис)

Одеса 2025

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	4
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ПрАТ «ФІРМА ЕЛІПС»	11
1.1. Наукові основи, економічний зміст та завдання обліку основних засобів на підприємстві	11
1.2. Методологічні засади обліку основних засобів на підприємстві	17
1.3. Практичні аспекти обліку основних засобів підприємства ПрАТ «Фірма Еліпс»	24
1.4. Шляхи удосконалення обліку основних засобів на підприємстві	35
Висновки до розділу 1	39
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ПрАТ «ФІРМА ЕЛІПС»	40
2.1. Наукові основи, економічний зміст та завдання аналізу основних засобів на підприємстві	40
2.2. Методологічні засади аналізу основних засобів на підприємстві	44
2.3. Практичні аспекти аналізу основних засобів підприємства ПрАТ «Фірма Еліпс»	53
2.4. Шляхи удосконалення аналізу основних засобів на підприємстві	59
Висновки до розділу 2	64
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПрАТ «ФІРМА ЕЛІПС»	66
3.1. Наукові основи, економічний зміст та завдання аудиту основних засобів	66

	3
3.2. Методологічні засади аудиту основних засобів на підприємстві	73
3.3. Практичні аспекти аудиту основних засобів підприємства ПрАТ «Фірма Еліпс»	82
3.4. Шляхи удосконалення аудиту основних засобів на підприємстві	87
Висновки до розділу 3	90
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	96
ДОДАТКИ	105

АНОТАЦІЯ

Крепка Ю.Ю. Особливості обліку, аналізу і аудиту основних засобів на підприємстві: Кваліфікаційна робота магістра (071 – «Облік і оподаткування») / ОНУ імені І. І. Мечникова. Кафедра обліку і фінансів. Науковий керівник: Л.О. Масіна, к.е.н., доцент. – О., 2025. – 105 с.

Зміст роботи (анотація): досліджено наукові основи, економічний зміст та завдання обліку основних засобів сучасного підприємства; вивчено методологічні засади обліку основних засобів на підприємстві; розглянуто практичні аспекти обліку основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс»; запропоновано деякі шляхи удосконалення обліку основних засобів на підприємстві; досліджено наукові основи, економічний зміст та завдання аналізу обліку основних засобів на підприємстві; вивчено методологічні засади аналізу обліку основних засобів на підприємстві; розглянуто практичні аспекти аналізу обліку основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс»; запропоновано основні шляхи удосконалення аналізу основних засобів на підприємстві; досліджено наукові основи, економічний зміст та завдання аудиту основних засобів підприємства; вивчено сучасні методологічні засади аудиту основних засобів на підприємстві; розглянуто практичні аспекти аудиту основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс»; запропоновано деякі шляхи удосконалення аудиту основних засобів на підприємстві.

Ключові слова: облік, аналіз, аудит, аудиторський висновок, економічний зміст, методологічні засади, наукові основи, практичні аспекти, сучасний стан, основні засоби, шляхи удосконалення.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

ЗУ	Закон України
КВЕД	Класифікатор видів економічної діяльності
КМУ	Кабінет Міністрів України
МФУ	Міністерство Фінансів України
НП(С)БО	Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку
ПДВ	Податок на додану вартість
ПКУ	Податковий кодекс України
МСБО	Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку
МСА	Міжнародні стандарти аудиту
ОЗ	Основні засоби

ВСТУП

Актуальність теми дослідження.

Основні засоби є однією з ключових складових матеріально-технічного потенціалу підприємства, оскільки саме вони забезпечують реалізацію виробничих процесів, формують основу технологічного рівня виробництва та значною мірою визначають продуктивність праці, собівартість продукції, фінансові результати й конкурентоспроможність суб'єкта господарювання. Ефективність управління основними засобами в сучасних умовах воєнного стану суттєво впливає на стійкість, фінансову результативність та стратегічний розвиток підприємства, що зумовлює актуальність удосконалення системи їх обліку, аналізу й аудиту.

Значущість теми дослідження підсилюється високою динамічністю економічних процесів, нестабільністю господарського середовища, а також систематичними змінами у податковому та бухгалтерському законодавстві України. У контексті інтеграції національної системи фінансової звітності до міжнародних стандартів особливо актуальними стають питання гармонізації НП(С)БО з МСФЗ, що потребує від підприємств забезпечення прозорості, достовірності та повноти інформації про стан, рух і ефективність використання основних засобів.

Важливе місце у дослідженні займають аспекти правильного визначення первісної вартості основних засобів, своєчасного та економічно обґрунтованого нарахування амортизації, проведення інвентаризації, а також правильного документального оформлення модернізації, реконструкції, переоцінки та вибуття активів. Помилки на даних етапах можуть призвести до суттєвих викривлень фінансової звітності, що негативно впливає на управлінські рішення, податкові розрахунки, інвестиційну привабливість і фінансову стабільність підприємства.

Важлива роль належить економічному аналізу основних засобів, який забезпечує системну оцінку рівня їх зношеності, структуру, темпи оновлення та ефективність використання виробничих потужностей. На основі

результатів аналізу визначаються резерви підвищення продуктивності праці, оптимізації витрат і підвищення загальної ефективності операційної діяльності суб'єктів господарювання.

Важливим етапом дослідження є аудит операцій з основними засобами, що виступає незалежним механізмом контролю за достовірністю облікових даних і відповідністю господарських операцій чинним нормативно-правовим вимогам. Організація та реалізація аудиту дозволяє виявити порушення, ризики та недоліки у системі управління основними засобами, сприяючи підвищенню корпоративної прозорості, відповідальності та інвестиційної привабливості підприємства.

Мета і завдання дослідження.

Метою дослідження є обґрунтування і систематизація теоретико-методичних підходів та практичних шляхів удосконалення обліку, аналізу і аудиту основних засобів на підприємстві в умовах воєнного стану під впливом глобальних викликів.

Досягнення мети кваліфікаційної роботи зумовило необхідність виконання наступних завдань:

- дослідити наукові основи, економічний зміст та завдання обліку основних засобів на підприємстві;
- розглянути методологічні засади обліку запасів на підприємстві;
- розглянути нормативно-правове забезпечення обліку основних засобів на підприємстві;
- висвітлити практичні аспекти обліку основних засобів в ПрАТ «Фірма Еліпс»;
- розробити шляхи удосконалення обліку основних засобів в ПрАТ «Фірма Еліпс»;
- дослідити наукові основи, економічний зміст та завдання аналізу основних засобів на підприємстві;
- проаналізувати методологічні засади аналізу основних засобів на підприємстві;

- розглянути практичні аспекти аналізу основних засобів на ПрАТ «Фірма Еліпс»;
- розробити шляхи удосконалення аналізу основних засобів в ПрАТ «Фірма Еліпс»;
- дослідити наукові основи, економічний зміст та завдання аудиту основних засобів;
- висвітлити практичні аспекти аудиту основних засобів на ПрАТ «Фірма Еліпс»;
- проаналізувати методологічні засади аудиту основних засобів на підприємстві;
- розглянути шляхи удосконалення аудиту основних засобів на ПрАТ «Фірма Еліпс».

Об'єкт і предмет дослідження.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є процеси обліку, аналізу і аудиту основних засобів на ПрАТ «Фірма Еліпс» у сучасних економічних умовах під впливом глобальних викликів.

Предметом кваліфікаційної роботи є теоретико-методичні та практичні засади обліку, аналізу і аудиту основних засобів на ПрАТ «Фірма Еліпс».

Методи та інформаційна база дослідження.

Для вирішення завдань кваліфікаційної роботи були використані спеціальні та загальнонаукові методи дослідження: абстрагування, морфологічний аналіз та функціональний синтез – для вивчення наукових основ та економічного змісту обліку, аналізу і аудиту основних засобів; спостереження, групування та порівняння – для характеристики методологічних засад обліку, аналізу і аудиту основних засобів на підприємстві; економіко-математичні та розрахунково-конструктивні – для здійснення комплексного фінансово-економічного аналізу і аудиту досліджуваного підприємства; графічні та табличні методи – для наочного представлення отриманої за результатами розрахунків інформації;

систематизація та узагальнення – для розробки пропозицій щодо шляхів удосконалення обліку, аналізу і аудиту основних засобів на підприємстві.

Інформаційною основою кваліфікаційної роботи є: наукові праці вітчизняних та іноземних фахівців з проблемних питань обліку, аналізу і аудиту основних засобів; чинні законодавчі акти з питань методологічно-правового регулювання даного спектру; національні положення (стандарты) бухгалтерського обліку; результати власних наукових досліджень та конструктивних розрахунків; реєстри синтетичного та аналітичного обліку, дані фінансової звітності досліджуваного підприємства ПрАТ «Фірма Еліпс».

Практичне значення отриманих результатів.

Кваліфікаційна робота виконана на практичному рівні, зокрема: досліджено практичні аспекти обліку основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс», досліджено практичні аспекти аналізу основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс», досліджено практичні аспекти аудиту основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс».

Практичне значення отриманих результатів полягає у впровадженні теоретико-методологічних положень кваліфікаційної роботи в діяльність українських підприємств в умовах воєнного стану під впливом глобальних викликів.

Апробація результатів дослідження, кількість та обсяг публікацій.

За темою кваліфікаційної роботи опубліковано тези доповідей на тему: «Сучасні методи оновлення парку основних засобів підприємств» у матеріалах VIII Міжнародної науково-практичної конференції (24 жовтня 2025 р., м. Одеса, Україна).

Загальна структура та обсяг роботи.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного розділу, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі «Сучасний стан та шляхи удосконалення обліку основних засобів підприємства на прикладі ПрАТ «Фірма Еліпс» досліджено

наукові основи, економічний зміст та завдання обліку основних засобів на підприємстві; вивчено методологічні засади обліку основних засобів на підприємстві; розглянуто практичні аспекти обліку основних засобів досліджуваного підприємства ПрАТ «Фірма Еліпс»; обґрунтовано шляхи удосконалення обліку основних засобів досліджуваного підприємства ПрАТ «Фірма Еліпс».

У другому розділі «Сучасний стан та шляхи удосконалення аналізу основних засобів підприємства на прикладі ПрАТ «Фірма Еліпс» досліджено наукові основи, економічний зміст та завдання аналізу основних засобів на підприємстві; вивчено методологічні засади аналізу основних засобів на підприємстві; розглянуто практичні аспекти аналізу основних засобів досліджуваного підприємства ПрАТ «Фірма Еліпс»; обґрунтовано шляхи удосконалення аналізу основних засобів досліджуваного підприємства ПрАТ «Фірма Еліпс».

У третьому розділі «Сучасний стан та шляхи удосконалення аудиту основних засобів на підприємстві» досліджено наукові основи, економічний зміст та завдання аудиту основних засобів на підприємстві; вивчено методологічні засади аудиту основних засобів на підприємстві; розглянуто практичні аспекти аудиту основних засобів досліджуваного підприємства ПрАТ «Фірма Еліпс»; обґрунтовано шляхи удосконалення аудиту основних засобів досліджуваного підприємства ПрАТ «Фірма Еліпс».

Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 105 сторінки комп'ютерного тексту без додатків. Кваліфікаційна робота містить 22 таблиці, 13 рисунків. Список використаних джерел налічує 77 найменувань, представлених на 9 сторінках.

РОЗДІЛ 1

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ПрАТ «ФІРМА ЕЛПС»

1.1. Наукові основи, економічний зміст та завдання обліку основних засобів на підприємстві

У сучасних умовах необоротні активи, у тому числі, основні засоби відіграють ключову роль у забезпеченні ефективної господарської діяльності підприємств. Вони становлять базову складову виробничого процесу, оскільки визначають його результативність та продуктивність. Обсяги, правильне формування та раціональна структура основних засобів суттєво впливають на динаміку зростання виробництва і формування національного доходу. Саме тому основні фонди доцільно розглядати як матеріальну основу виробничого потенціалу підприємства.

У свою чергу, основні засоби відносяться до складу «необоротних активів, а це – сукупність майнових цінностей підприємства, які багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності та переносять на продукцію свою вартість частинами задля отримання економічної вигоди (прибутку). Важливою їх складовою є основні засоби» [38].

Проблематика бухгалтерського обліку основних засобів перебуває у центрі уваги вітчизняних і зарубіжних науковців. Значний внесок у вивчення цих питань зробили такі дослідники, як С.Ф. Голов, В.В. Сопко, Ф.Ф. Бутинець [24], Л.О. Масіна, Л.О. Волощук, А.В. Максименко, О.І. Бондар, Р.Л. Хом'як та інші фахівці, чії наукові напрацювання становлять фундамент сучасних підходів до обліку основних засобів.

Економічний зміст основних засобів полягає в їх здатності забезпечувати виконання виробничих функцій та створювати передумови для економічного розвитку підприємства. Вартісне відтворення основних засобів, їх технічне оновлення, модернізація та підтримання належного стану є

невід'ємними умовами ефективності діяльності суб'єкта господарювання. Від правильності обліку основних засобів залежить достовірність фінансової звітності, рівень контролю за рухом необоротних активів та обґрунтованість управлінських рішень.

Дослідження показують про наявність кількох підходів до визначення терміну «основні засоби» та переліку їх складових згідно чинному законодавству. Враховуючи зазначені нормативно-правові джерела, сформуємо систему визначень щодо даної категорії, що представлено на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Визначення категорії «основні засоби» відповідно до нормативно-правових актів

Джерело: побудовано автором на основі [1, 7, 14]

Наукові основи обліку основних засобів ґрунтуються на вимогах НП(С)БО 7 «Основні засоби» [7] та положеннях Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку (МСБО) 16 «Основні засоби» [14], які регламентують порядок визнання, оцінки, класифікації, документального оформлення та відображення в обліку операцій щодо необоротних активів. Представлені стандарти забезпечують методологічну єдність та порівнянність інформації у фінансовій звітності підприємств.

Підходи щодо визначення основних засобів базуються на даних нормативних джерел, а також на науково обґрунтованих критеріях.

Варто зазначити, що аналіз чинних нормативно-правових актів дозволяє виокремити шість ключових критеріїв, за якими об'єкти можуть бути класифіковані як основні засоби: наявність фізичної (матеріальної) форми; дотримання встановленого вартісного порогу; визначений строк та умови експлуатації; належність до відповідної сфери використання; ціль придбання або створення; здатність забезпечувати отримання економічних вигід у майбутньому.

Підкреслимо, що МСБО 16 «Основні засоби» описує три критерії, відповідно до яких активи визнаються основними засобами: наявність матеріальної форми, термін використання понад один операційний цикл, сфера застосування – здійснення основної діяльності підприємства [14].

Систематизація підходів до значення та сутності терміна «основні засоби» представлена в табл. 1.1.

Враховуючи дані табл. 1.1 підкреслимо, що аналіз підходів різних авторів до трактування поняття «основні засоби» свідчить про наявність двох ключових концепцій. Перший підхід розглядає основні засоби як матеріальні ресурси підприємства, тоді як другий трактує їх у межах категорії оборотних засобів. Більшість дослідників підкреслюють, що визначальним критерієм для виокремлення основних засобів є тривалість їх використання, тобто річний виробничий цикл.

Таблиця 1.1.

**Систематизація підходів до значення та сутності
терміна «основні засоби»**

№ з/п	Науковець	Визначення
1	2	3
I критеріальний підхід		
1.	Ф.Ф. Бутинець [24, с. 125]	«Основні засоби – це матеріальні активи, які удержуються підприємством для споживання у процесі виробництва чи постачання товарів, надання послуг, здачі в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних та соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання яких понад один рік» .
2	О. Бондар [21, с. 24]	«Основні засоби - комплекс матеріальних цінностей у вигляді засобів праці, які багаторазово беруть участь у процесі виробничо-комерційної діяльності і переносять свою вартість на продукцію частинами».
II критеріальний підхід		
3	В. Бабич [16, с. 11] В.М. Бойко [18]	Основні засоби — це сукупність засобів праці, які тривалий час функціонують у сфері матеріального виробництва в незмінному натуральному вигляді і частинами передають свою вартість на новий продукт у міру їх споживання.
4.	Бурова Т.А. [23]	«Основні засоби - це засоби праці, ціна яких вища за вартість встановлену підприємством і термін служби яких перевищує один рік (або робочий цикл понад одного року) у первісному натуральному вигляді як засоби праці або як матеріальні умови праці».

Аналіз наведених у літературі визначень дозволяє констатувати, що переважна частина авторів акцентує увагу на строках експлуатації об'єктів. У деяких дефініціях підкреслюється також участь основних засобів у виробничому процесі та їх здатність до багаторазового використання. Окремі науковці наголошують на збереженні натуральної форми протягом повного виробничого циклу. Значна кількість дослідників звертає увагу на механізм перенесення вартості, зазначаючи, що вона списується поступово й частинами, відповідно до строку корисного використання.

Наступним важливим етапом дослідження основних засобів є аналіз підходів до класифікації, що представлено на рис.1.2

Групування основних засобів за цілями бухгалтерського обліку надає можливість забезпечити оптимальність розподілу та чіткість систематизації відповідної інформації.

Рис.1.2. Систематизація основних засобів за цілями бухгалтерського обліку

Різноманітність наукових підходів до визначення та класифікації основних засобів підкреслює інтерес та важливість до даної категорії.

Класифікація основних засобів за відповідними критеріями, з урахуванням сучасних вимог, представлено в Додатку 1.

На думку учених, «основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально–культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)» [70].

Крім того, науковці та практики визначають проблемні питання щодо складності оцінювання «основних засобів, що полягає у виборі вартості, за якою їх слід вимірювати. Традиційним та найбільш методичним чином розробленим способом оцінювання в національній обліковій практиці є

відображення основних засобів за первісною вартістю, яка складається з фактичних витрат на їх виробництво та придбання» [38].

Своєю чергою, «основні засоби – це вартісним чином виражені ресурси, які утримуються суб'єктом господарювання задля використання в процесі виробництва, постачання товарів та послуг, здавання в оренду іншим особам або виконання соціально-культурних функцій, очікуваний строк експлуатації яких становить не менше одного року чи визначається межами операційного циклу понад одного року, вартість яких зменшується в процесі використання» [38].

Важливо зауважити, що організація обліку основних засобів залежить від певних умов, у тому числі, наявності об'єктів, їх видів, розташування та потреб в інформації для системи управління. Саме тому питання формулювання завдань обліку вимагають чіткості підходів та адаптивності до умов функціонування підприємства.

До основних завдань обліку основних засобів для суб'єктів господарювання належать:

- своєчасне та правильне документальне оформлення операцій з надходження, внутрішнього переміщення та вибуття основних засобів;
- правильне визначення первісної вартості, що включає всі витрати, пов'язані з придбанням та введенням об'єкта в експлуатацію;
- класифікація основних засобів за групами та видами відповідно до їх призначення та характеру використання;
- здійснення достовірної оцінки об'єктів при їх надходженні, переоцінці, модернізації або ліквідації;
- своєчасне нарахування амортизації відповідно до обраного методу, що забезпечує правильний розподіл вартості об'єкта протягом строку його корисного використання;
- контроль за збереженням основних засобів, організація інвентаризації та ведення аналітичного обліку;

- формування достовірної інформації для складання фінансової звітності, зокрема Балансу (Звіту про фінансовий стан) та інших форм;
- забезпечення інформаційної бази для аналізу стану та ефективності використання основних засобів.

Таким чином, підкреслимо, що основні засоби забезпечують тривалий процес створення продукції, багаторазово беручи участь у господарській діяльності та поступово передаючи свою вартість на готову продукцію через амортизацію. Аналіз наукових джерел свідчить, що українські та зарубіжні дослідники розглядають основні засоби як матеріальні активи довгострокового використання, при цьому їх визнання ґрунтується на низці критеріїв: строк корисного використання, наявність матеріальної форми, здатність генерувати економічні вигоди та участь у виробничому процесі.

При цьому основними завданнями обліку є забезпечення достовірного документального супроводження операцій, контроль за наявністю та збереженням необоротних активів, своєчасне нарахування амортизації, ведення аналітичного та синтетичного обліку, а також формування повної і точної інформації для фінансової звітності. Крім того, облік основних засобів виконує важливу інформаційну й контрольну функції та створює основу для прийняття ефективних управлінських рішень, оптимального використання виробничих ресурсів і забезпечення прозорості фінансової діяльності підприємства.

1.2. Методологічні засади обліку основних засобів на підприємстві

Детальне дослідження облікових процесів операцій з основними засобами потребує визначення етапів методики та базових її елементів.

Методологічні засади обліку основних засобів визначають систему правил, принципів та процедур, які забезпечують своєчасне, достовірне та повне відображення в бухгалтерському обліку операцій, пов'язаних із надходженням, використанням, переміщенням та вибуттям необоротних активів. Методологія обліку основних засобів ґрунтується на положеннях

НП(С)БО 7 «Основні засоби», МСБО 16 «Основні засоби», Плані рахунків бухгалтерського обліку та відповідних нормативно-правових актах, що регламентують порядок визнання, оцінки та документального оформлення операцій.

Першим елементом методологічної бази є визначення рахунків, на яких узагальнюється інформація про основні засоби. Головним рахунком є активний рахунок 10 «Основні засоби», на якому ведеться аналітичний і синтетичний облік надходження, внутрішнього переміщення, модернізації та вибуття об'єктів.

За дебетом рахунку 10 відображають вартість придбаних чи безоплатно отриманих основних засобів, витрати на добудову, дообладнання, реконструкцію, модернізацію, а також суми дооцінки. За кредитом цього рахунку фіксується вибуття об'єктів через продаж, безоплатну передачу, списання, уцінку або втрату ознак активу.

Основні засоби зараховуються на баланс за первісною вартістю, до якої включено відповідні витрати. «Первісна вартість об'єкта основних засобів включає:

- суми, що сплачують постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків);
- реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі, що здійснюються в зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкт ОЗ;
- суми ввізного мита;
- суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням) ОЗ (якщо вони не відшкодовуються підприємству);
- витрати зі страхування ризиків доставки ОЗ;
- витрати на транспортування, установку, монтаж, налагодження ОЗ;
- інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням ОЗ до стану, у якому вони придатні для використання із запланованою метою» [49].

Застосовуються в обліку також інші види грошової оцінки (Додаток 2). Синтетичний облік основних засобів ведеться на рахунку 10 «Основні

засоби», відповідно до робочого плану рахунків, призначені певні субрахунки, що представлено на рис 1.3.

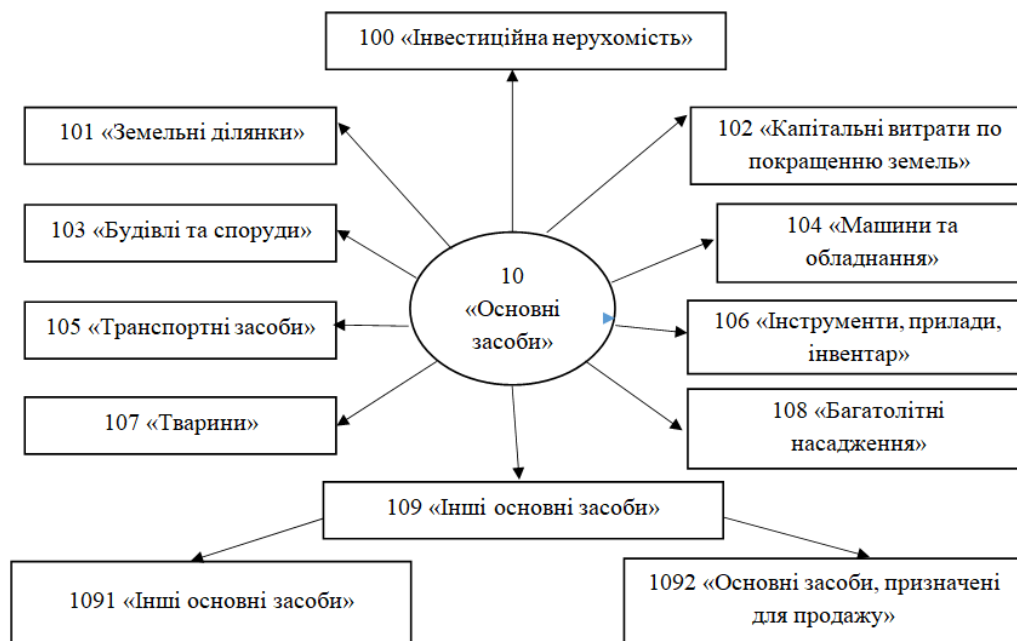

Рис. 1.3. Структура рахунку 10 «Основні засоби» згідно робочого Плану рахунків

Джерело: складено автором на основі [5]

Для формування первісної вартості основних засобів використовується активний рахунок 15 «Капітальні інвестиції». За дебетом відображають всі затрати на придбання, створення, будівництво, а за кредитом – їх списання при введенні в дію, прийняття в експлуатацію.

Для рахунку 15 «Капітальні інвестиції» відкриваються такі субрахунки:

- 151 «Капітальне будівництво»;
- 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів»;
- 1521 «Придбання основних засобів»;
- 1522 «Виготовлення та модернізація основних засобів»;
- 153 «Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів» [24];
- 1531 «Придбання інших необоротних матеріальних активів»;
- 1532 «Виготовлення та модернізація інших необоротних матеріальних

активів.

Суттєвим елементом методології є оцінка основних засобів, яка здійснюється на кількох етапах:

- «первісна оцінка (за собівартістю або справедливою вартістю - у разі безоплатного отримання чи внесення до зареєстрованого капіталу);
- подальша оцінка (за переоціненою або залишковою вартістю);
- ліквідаційна вартість та амортизована вартість» [24].

Невід’ємною складовою методологічних засад є амортизація, яка нараховується протягом строку корисного використання активу (Додаток 3). Варіативність затверджених методів нарахування амортизації представлена на рис. 1.4.

Рис. 1.4. Методи нарахування амортизації основних засобів на підприємстві

Зазначимо, що НП(С)БО 7 передбачає декілька методів амортизації: прямолінійний, виробничий, кумулятивний, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості. Вибір методу є елементом облікової політики підприємства і має відображати реальний характер використання об’єктів.

Зауважимо, що суми амортизаційних відрахувань обліковуються на контрактивному регулюючому рахунку 13 «Знос необоротних активів». Крім того, передбачено субрахунок 131 «Знос основних засобів», на якому підсумовуються дані про суму зносу тих необоротних активів, для яких призначено рахунок 10 «Основні засоби». За кредитом цього рахунку записують суми нарахованої амортизації на об’єкти основних засобів. За

дебетом записуються рахунки основного і допоміжного виробництва, адміністративні та загальновиробничі затрати, рахунки обслуговуючих виробництв – в залежності від того, де заходяться основні засоби.

До основних «первинних документів належать: акт приймання-передачі (ОЗ-1), акт внутрішнього переміщення (ОЗ-2), акт списання (ОЗ-3), інвентарні картки (ОЗ-6)» [24]. Правильне та своєчасне складання цих документів є обов'язковою умовою достовірного обліку (Додаток 4).

Важливо підкреслити, що «для надходження на підприємство основних засобів застосовується форма № ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів»» [24]. Форма ОЗ-1 використовується для фіксації надходження до складу основних засобів і введення в експлуатацію; для фіксації внутрішнього переміщення основних засобів з однієї ділянки до іншої, а також при передачі основного засобу іншому підприємству (Додаток 4).

Після завершення ремонтних робіт процес прийняття закінчених робіт з добудови, дообладнання оформляється формою № ОЗ-2 «Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих і модернізованих об'єктів». На основі цього акта роблять належні замітки у інвентарній картці про збільшення первісної вартості основного засобу в результаті його поліпшень.

Однією з основних причин вибуття основних засобів є їхня ліквідація. При цьому на підприємстві комісія складає форму № ОЗ-3 «Акт на списання основних засобів». Затрати на ліквідацію, а також вартість прийнятих матеріальних цінностей від демонтажу відображають в розділі цього акту «Розрахунок результатів списання об'єктів» [24].

Для забезпечення системи управління детальною інформацією важливим етапом для організації бухгалтерського обліку є аналітичний облік основних засобів через відображення в інвентарних картках за формою №ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку основних засобів». При цьому на кожен об'єкт основних засобів створюється індивідуальна картка, яка містить дані про

назву об'єкта, інвентарний номер, місце експлуатації, дату введення в експлуатацію, а також стислу інформацію про технічні характеристики.

Зауважимо, що у нормативних джерелах розкриті методологічні засади утворення в бухгалтерському обліку даних про основні засоби та висвітлення інформації про них у фінансовій звітності.

На думку практиків, «серед умов ідентифікації об'єкту як основного засобу в МСБО 16 не вказано, що об'єкти можуть використовуватися в напрямку здійснення «соціально-культурних» функцій, функцій захисту навколишнього середовища, досліджень та розробки. Але такі об'єкти безумовно необхідно класифікувати як основні засоби, з урахуванням того, що вони опосередковано експлуатуються в операційній діяльності підприємства. В основу визначення одиниці обліку за МСБО 16 закладено принцип «професійного судження», що є менш регламентованим, та дозволяє аргументувати ідентифікацію компонента навіть за умов, що вони з об'єктом пов'язані та взаємозалежні» [63].

Підкреслимо, що у міжнародних і в національних стандартах визнання основного засобу активом подібно, оскільки відбувається враховуючи ймовірність майбутніх економічних вигід від його утримання та достовірність визначення його оцінки.

Важливою процедурою є інвентаризація основних засобів, що забезпечує контроль за їх наявністю, технічним станом та відповідністю даним бухгалтерського обліку. Крім того, «інвентаризація основних засобів (ОС) - це спосіб контролю над збереженням майна підприємства, а також актуальністю відображення даних у бухгалтерському обліку. Інвентаризація дозволяє своєчасно виявити та виправити розбіжності між фактичними даними, отриманими в результаті проведення інвентаризації, та даними бухгалтерського обліку [31].

Важливо зазначити, що МСБО 16 приділяє особливу увагу повноті первісної оцінки основного засобу. Даний стандарт передбачає обов'язкове включення до первісної вартості не лише витрат, безпосередньо пов'язаних із

придбанням або створенням об'єкта, а й оцінки майбутніх зобов'язань підприємства щодо його демонтажу, ліквідації чи приведення земельної ділянки у первинний стан. Слід зазначити, що формування резерву під зобов'язання з демонтажу та відновлення, який визнається вже на етапі введення об'єкта в експлуатацію, оскільки саме цей момент створює правові та економічні підстави для виникнення відповідних зобов'язань. Такий резерв оцінюється за теперішньою вартістю майбутніх витрат і поступово коригується протягом строку корисного використання активу (основного засобу).

Підкреслимо, що МСБО 16 забезпечує більш повне та реалістичне відображення вартості основних засобів у фінансовій звітності, дозволяючи враховувати всі витрати, які неминуче виникнуть у зв'язку із завершенням їх експлуатації [14].

Щодо питання переоцінки основних засобів, варто зазначити, що національні стандарти чітко встановлюють поріг суттєвості, який визначається перевищенням справедливої вартості більш ніж на 10 %. У разі такого відхилення підприємство зобов'язане здійснити переоцінку відповідного об'єкта. Натомість міжнародні стандарти не визначають конкретного числового значення суттєвості, а наголошують, що переоцінка необхідна тоді, коли балансова вартість істотно відрізняється від справедливої [38].

Сучасні умови функціонування підприємств і процеси глобалізації вимагають удосконалення національних правил бухгалтерського обліку основних засобів, з урахуванням вимог і підходів міжнародних стандартів.

«Рішення про використання компонентного обліку основних засобів на підприємстві призводить до необхідності висвітлення ряду нових питань та аспектів в Наказі про облікову політику. У першу чергу данні питання торкнуться: умов розподілу об'єктів на компоненти, вартісного порогу, починаючи з якого об'єкти слід вважати окремими обліковими одиницями; встановлення нових строків корисного використання; вибору методики

нарахування амортизаційних відрахувань; організації та методики обліку проведення ремонтів та замін» [63].

Таким чином, методологія обліку основних засобів базується на системному відображенні витрат щодо надходження, використання та вибуття основних засобів на підприємство, з використанням рахунків бухгалтерського обліку, а також формалізації всіх процесів через документування. Застосування нормативів міжнародних стандартів та національних стандартів забезпечує системність, якість та достовірність інформації про стан основних засобів, яка необхідна для прийняття ефективних управлінських рішень.

1.3. Практичні аспекти обліку основних засобів підприємства ПрАТ «Фірма Еліпс»

Дослідження обліку основних засобів здійснювалось на основі даних ПрАТ «Фірма Еліпс», яке є виробничим підприємством, має на балансі певні види основних засобів та здійснює свою діяльність згідно із нормами чинного законодавства.

Основним видом діяльності ПрАТ «Фірма Еліпс» є проектування, виробництво та впровадження полімерної тари - флаконів, банок, контейнерів, пакувальних матеріалів, закупорювальних елементів та аксесуарів, що застосовуються у медичній, парфумерно-косметичній, харчовій, аграрній та хімічній галузях.

Виробництво продукції здійснюється у приміщеннях класів D і C, що відповідають вимогам чистоти для медичної промисловості, із використанням сучасного технологічного обладнання та сировини, дозволеної для медичних, харчових і косметичних потреб.

Крім того, одним із важливих напрямів діяльності підприємства є зовнішньоекономічна діяльність, зокрема імпорту тари та аксесуарів провідних світових виробників для потреб парфумерно-косметичної індустрії. ПрАТ «Фірма Еліпс» надає повний спектр послуг пов'язаних з

розробкою, професійним підбором та постачанням будь-якої косметичної тари, упаковки та аксесуарів. Враховуючи потребу клієнтів, ПрАТ «Фірма Еліпс» пропонує тару, упаковку та аксесуари як для продукції «мас-маркет», так і для більш дорогого сегменту ринку, азіатських та європейських виробників.

ПрАТ «Фірма Еліпс» характеризується як прогресивне, інноваційне, одне із найпотужніших в Україні у своїй галузі з 2001 року, зберігає лідируючу позицію на ринку жорсткого полімерного пакування в Україні.

Організаційна структура управління підприємством включає кілька спеціалізованих підрозділів. До її складу входить керівний апарат на чолі з директором; бухгалтерія, яку очолює головний бухгалтер; відділ кадрів, де обов'язки керівника виконує провідний менеджер із персоналу

Бухгалтерський облік на ПрАТ «Фірма Еліпс» здійснюється бухгалтерією з дотриманням єдиних методологічних принципів ведення бухгалтерського обліку, передбачених Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. №996 – XIV, національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Варто зазначити, що ПрАТ «Фірма Еліпс» складає та подає наступні форми фінансової звітності, а саме: Баланс (Звіт про фінансовий стан) (Додаток 5), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (Додаток 6), Звіт про рух грошових коштів (Додаток 7), Звіт про власний капітал (Додаток 8) і Примітки до фінансової звітності (Додаток 9).

На основі даних фінансової звітності за 2022-2024 роки, проведено аналіз та оцінка основних індикаторів фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Фірма Еліпс», що представлено в табл. 1.2.

Дані табл. 1.2 свідчать, що у період 2022–2024 рр. ПрАТ «Фірма Еліпс» продемонструвало стійке зростання активів. Найбільше зростання відбулося за оборотними активами (+22 048 тис. грн), запасами (+13 491 тис. грн) та дебіторською заборгованістю (+10 800 тис. грн).

Таблиця 1.2.

**Аналіз основних показників діяльності ПрАТ «Фірма Еліпс»
(2022–2024 рр.)**

Показники	2022 р	2023р	2024р	Відхилення
1	2	3	4	5
Необоротні активи, тис грн	70 150	57 211	72 275	2125
Основні засоби (залишкова вартість), тис грн	68 092	55 495	69 999	1907
Незавершені кап. Інвестиції тис грн	1 967	1 674	2 259	292
Оборотні активи, тис грн	70 953	81 533	93 001	22048
Запас, тис грн.	31 206	39 316	44 697	13491
Дебіторська заборгованість за товари/послуги, тис грн.	11 445	16 475	22 245	10800
Грошові кошти, тис грн.	8 407	7 740	9 455	1048
Усього активів (валюта балансу), тис грн.	141 103	138 744	165 276	24173
Власний капітал, тис грн.	102 870	102 832	107 152	4282
Поточні зобов'язання, тис грн.	38 233	35 912	58 124	19891
Короткострокові кредити, тис грн.	18 500	18 500	23 200	4700
Кредиторська заборгованість за товари/послуги, тис грн.	6 329	1 813	9 078	2749

Основні засоби також збільшилися (+1 907 тис. грн), що свідчить про оновлення та поповнення виробничого потенціалу. Зростання поточних зобов'язань (+19 891 тис. грн) та кредитів (+4 700 тис. грн) пояснює активізацію фінансування оборотної діяльності підприємства.

Узагальнені аналітичні показники діяльності ПрАТ «Фірма Еліпс» представлено в табл.1.3.

Таблиця 1.3.

Аналіз фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Фірма Еліпс»

Показники	2022 р., тис. грн	2023 р тис. грн	2024 р тис. грн	Відхилення 2024/2022
Необоротні активи	70150	57211	72275	2125
Оборотні активи	70953	81533	93001	22048
Усього активів	141103	138744	165276	24173
Власний капітал	102870	102832	107152	4282
Поточні зобов'язання	38233	35912	58124	19891

На основі даних аналітичної табл. 1.3 можна зробити наступні висновки щодо стану ПрАТ «Фірма Еліпс»: валюта балансу зросла на 24173 тис. грн за період 2022–2024 рр., що свідчить про розширення ресурсної бази підприємства.

У свою чергу, оборотні активи збільшилися на 22048 тис. грн, що позитивно впливає на ліквідність та платоспроможність; Дебіторська заборгованість та запаси є ключовими складовими зростання.

У 2024 році порівняно із 2022 роком на ПрАТ «Фірма Еліпс» необоротні активи зросли на 2125 тис. грн, що може свідчити про модернізацію основних засобів та активізацію інвестиційної діяльності.

Розмір власного капіталу ПрАТ «Фірма Еліпс» збільшився на 4282 тис. грн, що демонструє стабільність фінансової моделі та накопичення прибутку. Крім того, поточні зобов'язання ПрАТ «Фірма Еліпс» збільшилися на 19 891 тис. грн, що вказує на зростання потреби в оборотному фінансуванні, але також підвищує ризики фінансової нестабільності.

Загальний фінансово-господарський стан ПрАТ «Фірма Еліпс» можна оцінити як стабільний із тенденцією до розвитку, однак зростання короткострокових зобов'язань потребує посилення контролю ліквідності.

Деталізація оцінки стану фінансово-економічної діяльності забезпечується за рахунок дослідження фінансових показників, що представлено в табл. 1.4.

Аналіз даних табл. 1.4 підтверджує, що на ПрАТ «Фірма Еліпс» коефіцієнт поточної ліквідності у 2024 році знизився з 1.86 до 1.60 порівняно із 2024 роком (відхилення $-0,26$), що свідчить про зростання фінансового навантаження та збільшення частки короткострокових зобов'язань у структурі капіталу. При цьому ПрАТ «Фірма Еліпс» все ще здатне покривати поточні борги, але запас ліквідності зменшується.

Таблиця 1.4

Фінансові коефіцієнти ПрАТ «Фірма Еліпс»

Показники	2022р тис. грн	2023р тис.грн	2024р. тис.грн	Відхилення 2024/2022
1	2	3	4	5
Коефіцієнт поточної ліквідності	1.86	2.27	1.60	-0.26
Коефіцієнт автономії	0.73	0.74	0.65	-0.08
Коефіцієнт фінансової стійкості	0.73	0.74	0.65	-0.08

Крім того, коефіцієнт автономії знизився з 0.73 до 0.65 (–0.08), але значення залишається високим, тенденція свідчить про поступове збільшення залежності від позикових джерел фінансування.

У свою чергу, коефіцієнт фінансової стійкості демонструє ідентичну динаміку, оскільки повторює структуру власного капіталу ПрАТ «Фірма Еліпс» відносно активів. Зменшення показника на ПрАТ «Фірма Еліпс» означає, що частка власного капіталу ПрАТ «Фірма Еліпс» в загальних активах скорочується у 2024 році порівняно із 2022 та 2023 роками.

Загалом ПрАТ «Фірма Еліпс» зберігає високий рівень фінансової незалежності та стійкості, проте погіршення показників ліквідності та зростання короткострокових зобов'язань формують потенційні ризики.

Аналіз фінансових результатів ПрАТ «Фірма Еліпс» за 2023–2024 роки демонструє значне покращення фінансово-господарської діяльності підприємства (Додаток 10).

На основі даних аналізу ПрАТ «Фірма Еліпс» чистий дохід від реалізації у 2024 році збільшився на 59622 тис. грн, що свідчить про зростання попиту на продукцію та розширення обсягів продажів.

У свою чергу, собівартість також зросла (на 25 897 тис. грн), при цьому темп зростання доходів був значно вищим, що позитивно вплинуло на фінансовий результат. Зазначимо, що валовий прибуток зріс на 33 725 тис.

грн, тобто на 52%, що є показником ефективності.

У структурі витрат найбільше зросли витрати на збут (+10 000 тис. грн), що може бути пов'язано з активізацією маркетингових заходів або розширенням ринків збуту. Адміністративні витрати збільшилися помірно (+2 573 тис. грн), але це не завадило загальному покращенню прибутковості.

Операційний прибуток зріс у 2,46 раза (+22 272 тис. грн), що є ключовим позитивним трендом.

Прибуток до оподаткування зріс на 22 125 тис. грн, а чистий прибуток ПрАТ «Фірма Еліпс» – на 17 387 тис. грн, що засвідчує суттєве оздоровлення фінансових результатів підприємства.

Загалом діяльність ПрАТ «Фірма Еліпс» у 2024 році порівняно із 2023 роком демонструє високу ефективність, прибутковість та позитивну динаміку. ПрАТ «Фірма Еліпс» зміцнило свої фінансові позиції, підвищило рентабельність та наростило обсяги діяльності, незважаючи на збільшення окремих видів витрат. Тенденції є стійкими та підтверджують успішність управлінських рішень.

Формування своєчасної, повної та достовірної інформації про господарські процеси з основними засобами є стратегічним критерієм ефективного управління даним підприємством.

Облік основних засобів на ПрАТ «Фірма Еліпс» здійснюється у відповідності до вимог чинного законодавства. Основні засоби на ПрАТ «Фірма Еліпс» надходять в результаті придбання у постачальників, що представлено в табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Облік надходження основних засобів на ПрАТ «Фірма Еліпс»

№з/п	Первинний документ	Зміст операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн
			Дебет	Кредит	
1	2	3	4	5	6
1	Видаткова накладна, рахунок-фактура	Отримано ОЗ за договором постачання	15	631	298333,33

2	Податкова накладна	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631	596666,67
3	Договір на транспортування, акт виконаних робіт, рахунок фактура	Відображено суму витрат, пов'язаних з транспортуванням установки	15	631	2500
4	Податкова накладна	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631	500
5	Договір на виконання робіт, акт виконаних робіт	Відображено виплату на установку та доведення до робочого стану обладнання	15	685	2000
6	Наказ про ведення в експлуатацію, акт ведення в експлуатацію	Зараховано об'єкт до складу основних засобів	104	15	302833,33

Обліковий процес відображення передплати за об'єкт основного засобу представлено в табл.1.6.

Таблиця 1.6

**Облік перерахування передплати за основний засіб
на ПрАТ «Фірма Еліпс»**

№з/п	Первинний документ	Зміст операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн
			Дебет	Кредит	
1	2	3	4	5	6
1	Платіжне доручення, банківська виписка, рахунок	Перераховано передоплату постачальнику за основний засіб	371	311	68 000
2	Податкова накладна	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	644	111333,33
3	Видаткова накладна	Одержання об'єкту	1521	631	56666,67
4	Договір на транспортування, акт виконаних робіт, рахунок фактура	Відображено суму витрат, пов'язаних з транспортуванням ОЗ	1521	631	2500
5	Податкова накладна	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631	500
6	Договір на виконання робіт, акт виконаних робіт	Відображено виплату на установку та доведення до робочого стану обладнання	1521	685	1500

7	Податкова накладна	Відображено розрахунки за податковим кредитом з ПДВ	644	631	8000
8	Наказ про ведення в експлуатацію, акт ведення в експлуатацію	Зараховано об'єкт до складу основних засобів	104	1521	44 000
9	Акт звірки	Проведено взаємозалік заборгованостей за ОЗ	631	371	68 000

Безоплатне отримання основних засобів на ПрАТ «Фірма Еліпс» можливо за умови правильного відображення відповідних операцій, що представлено в табл.1.7

Таблиця 1.7

**Облік безоплатного отримання основних засобів на ПрАТ
«Фірма Еліпс»**

№з/п	Первинний документ	Зміст операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
			Дебет	Кредит	
1	2	3	4	5	6
1	Договір на безоплатне отримання об'єкту основних засобів	Відображена вартість безоплатно отриманого деревообробного станку	1521	424	25 000
2	Наказ про ведення в експлуатацію, акт ведення в експлуатацію	Введено до складу основних засобів безоплатно одержаний об'єкт	104	1521	25 000

Вибуття основних засобів на ПрАТ «Фірма Еліпс» відбувається через ліквідацію, а також реалізацію основних засобів. У випадку продажу основних засобів ціна продажу порівнюється з залишковою вартістю об'єкта. В результаті може виникнути три ситуації: продажна вартість засобу дорівнює, перевищує або нижча за залишкову вартість. При цьому фінансовий результат від вибуття обчислюється шляхом віднімання з доходу від вибуття основних засобів їх залишкової вартості. У будь-якому випадку вибуття основні засоби варто списувати незалежно від причин вибуття (табл. 1.8).

Таблиця 1.8

Облік ліквідації основних засобів на ПрАТ «Фірма Еліпс»

№з/п	Первинний документ	Зміст операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн
			Дебет	Кредит	
1	2	3	4	5	6
1	Акт на списання основних засобів	Списано знос ліквідаційного об'єкту	131	104	17 600
2	Акт на списання основних засобів	Списано залишкова вартість об'єкта	976	104	5 600
3	Розрахункова відомість	Відображено витрати з ліквідації об'єкта: 1) нарахована заробітна плата 2) нарахування ЄСВ	976 976	661 651	17600 264
4	Довідка бухгалтерії	Відображено доходи від ліквідації об'єкта (вартість отриманих матеріалів)	205	746	1 400

Важливим моментом в організації обліку основних засобів є питання, що стосуються нарахування амортизації, а також проведення їх ремонту. На об'єкти основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс» нараховується амортизація (табл.1.9). Амортизація нараховується протягом усього періоду корисного використання об'єкта. Строк його експлуатації визначається для кожного основного засобу під час визнання його активом. Нарухування амортизації здійснюється щомісяця, а її сума відображається у бухгалтерському обліку через збільшення витрат діяльності підприємства та накопиченого зносу основних засобів. На ПрАТ «Фірма Еліпс» для всіх груп основних засобів використовується прямолінійний метод амортизації.

На ПрАТ «Фірма Еліпс» ремонт основних засобів здійснюється як господарським способом, так і підрядним. У першому випадку роботи виконуються власними працівниками із використанням матеріалів і запасних частин, що обліковуються на балансі підприємства. У другому - ремонт проводять сторонні організації на договірних засадах, що представлено в табл. 1.10.

Таблиця 1.9

Облік нарахування амортизації на ПрАТ «Фірма Еліпс»

№з/п	Первинний документ	Зміст операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн
			Дебет	Кредит	
1	2	3	4	5	6
1	Розрахунок амортизації основних засобів,	Нараховано амортизацію об'єктів призначення:			
1.1	Відомість нарахування амортизації основних засобів	виробничого	23	131	8000
1.2		загальновиробничого	91	131	600
1.3		адміністративного	92	131	4000
1.4		збутового	93	131	600
1.5		культурного	949	131	250

Під час проведення ремонту на ПрАТ «Фірма Еліпс» господарським способом спочатку складається дефектна відомість, на підставі якої оформлюють наряд-замовлення та документи на отримання зі складу необхідних матеріалів і запасних частин.

Таблиця 1.10

Облік ремонту основних засобів підрядним способом на ПрАТ «Фірма Еліпс»

№з/п	Первинний документ	Зміст операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн
			Дебет	Кредит	
1	2	3	4	5	6
1	Акт виконаних робіт	Вартість виконаних ремонтних робіт зараховано до складу витрат звітнього періоду	91	631	7600
2	Податкова накладна	Нараховано податковий кредит з ПДВ	641	631	1520
3	Рахунок-фактура, платіжне доручення, банківська виписка	Сплачено підрядчикам за виконані роботи	631	311	3600
4	Розрахунок бухгалтерії	Затрати, понесені у зв'язку з проведенням ремонту, зараховуються на зменшення фінансових результатів звітнього періоду	793	91	3010

Зауважимо, що на ПрАТ «Фірма Еліпс» була проведена часткова модернізація основних засобів, облік операцій представлено в табл.1.11, що було пов'язано із змінами у виробництві. У разі проведення модернізації основних засобів понесені витрати включаються до капітальних інвестицій і збільшують їх балансову вартість. Відомості про модернізацію, реконструкцію чи дообладнання обов'язково вносяться до інвентарної картки відповідного об'єкта.

Таблиця 1.11

**Відображення в обліку модернізації основних засобів
на ПрАТ «Фірма Еліпс»**

№з/п	Первинний документ	Зміст операції	Кореспондуючі рахунки	
			Дебет	Кредит
1	2	3	4	5
1	Прибутковий ордер	Оприбутковано придбані запчастини модернізації автомобіля	202	631
2	Податкова накладна	Нараховано податковий кредит з ПДВ	641	631
3	Платіжне доручення, банківська виписка	Сплачено за придбані матеріальні цінності	631	311
4	Наряд на списання запчастин на ремонт основних засобів	Придбані деталі використано на модернізацію автомобіля	152 2	202
5	Розрахунок-відомість заробітної плати, наряд виконаних робіт	Нараховано заробітну плату робітникам, зайнятим на модернізації автомобіля	1522	661
6	Розрахунок-відомість заробітної плати, наряд виконаних робіт	Нараховано ЄСВ на заробітну плату робітникам	1522	651
7	Розрахунок бухгалтерії	Витрати, понесені у зв'язку з модернізацією зараховано на збільшення первісної вартості автомобіля	105	1522

Таким чином, оцінка обліку основних засобів на ПрАТ «Фірма Еліпс» свідчить, що підприємство забезпечує належну організацію облікових процедур відповідно до вимог чинного законодавства та внутрішніх

регламентів. Усі етапи обліку: від первісного визнання об'єктів до їх вибуття здійснюються із застосуванням документально підтверджених даних, що гарантує достовірність і повноту інформації.

На ПрАТ «Фірма Еліпс» використовується прямолінійний метод амортизації для всіх груп основних засобів, що спрощує облікові процедури та забезпечує рівномірне списання вартості активів протягом усього строку їх корисного використання. «Нарахування амортизації проводиться щомісячно, що відповідає принципу систематичного відображення витрат та сприяє формуванню реалістичної картини фінансових результатів» [24].

Процедури, пов'язані з ремонтом, модернізацією та дообладнанням основних засобів, також організовані на належному рівні на ПрАТ «Фірма Еліпс».

Таким чином, практичні аспекти обліку основних засобів у ПрАТ «Фірма Еліпс» характеризуються системністю, відповідністю нормативам та високим рівнем деталізації, що сприяє формуванню якісної, достовірної та корисної управлінської інформації. Такий підхід дозволяє підприємству ефективно контролювати стан, рух та оновлення основних засобів, оптимізувати витрати на їх утримання та забезпечувати точність фінансової звітності.

1.4. Шляхи удосконалення обліку основних засобів на підприємстві

Ефективна організація обліку основних засобів відіграє ключову роль у формуванні достовірної фінансової інформації та забезпеченні раціонального управління матеріально-технічним потенціалом підприємства. На основі проведеного аналізу облікових процесів ПрАТ «Фірма Еліпс» можна запропонувати низку напрямів удосконалення, спрямованих на підвищення точності, прозорості та оперативності відображення операцій із основними засобами.

На думку науковців, «важливим чинником поліпшення ефективності обліку основних засобів у сучасних умовах є автоматизація їх обліку. Не менш велика роль припадає на автоматизацію з обліку основних засобів, що є невід'ємною частиною процесу вдосконалення діяльності підприємства. Позитивним чинником автоматизації є стабільність постійної облікової інформації, що буде формуватися на підприємстві. Це створюватиме умови для її багаторазового використання і тим самим сприятиме поліпшенню ефективності застосування комп'ютерної техніки на певній ділянці облікової роботи» [57].

По-перше, доцільно розширити використання сучасних інформаційних систем обліку, інтегрованих із підсистемами складського та виробничого обліку. Це дозволить автоматизувати процеси формування первинних документів, контролю амортизації, руху запасних частин та формування звітності.

Крім того, ПрАТ «Фірма Еліпс» варто удосконалити внутрішні процедури оцінки, переоцінки та інвентаризації основних засобів. Регулярне проведення переоцінки забезпечить відображення активів за більш реалістичною вартістю, що є особливо актуальним в умовах інфляційних процесів та коливань ринкових цін.

Підкреслимо, що «сучасні технології пропонують до використання серед багатьох методів ідентифікації основних засобів QR-коди, як доповнення до інвентарних номерів, або навіть і заміщення їх. Спосіб швидкої ідентифікації активів через сканування QR-коду на предметі дозволяє отримати всю інформацію про актив, включаючи його вартість, стан, історію обслуговування та місцезнаходження. QR-код на відміну від штрих-коду, у якому закладаються лише цифри, може нести значно більшу інформацію. QR-коди можуть зберігати різні типи даних, включаючи текст, URL-адреси, контактну інформацію і навіть невеликі зображення» [42].

Підкреслимо, що ефективним напрямом удосконалення обліку основних засобів на ПрАТ «Фірма Еліпс» є запровадження планово-

попереджувальної системи ремонту, яка дасть змогу оптимізувати витрати на утримання основних засобів, зменшити кількість аварійних ремонтів, підвищити надійність обладнання та продовжити строк його корисного використання.

Зазначимо, що «багато українських компаній тривалий час працювали з бухгалтерською програмою BAS, яка розроблена на базі платформи 1С. Лінійка BAS включає різні конфігурації, які налаштовані під специфічні потреби бізнесу: BAS Бухгалтерія; BAS Бухгалтерія КОПП; BAS Комплексне управління підприємством; BAS Управління торгівлею; BAS Роздрібна торгівля. Кожна з цих систем пропонує багато функціональних можливостей: облік фінансів, заробітної плати та кадрових даних, управління запасами та складами, а також облік продажів і закупівель» [25].

Зауважимо, що впровадження оптимальних програм забезпечує системність облікових процесів з основними засобами на ПрАТ «Фірма Еліпс». «BAS Бухгалтерія – це онлайн бухгалтерія, яка є готовим інструментом для вирішення всіх завдань, що стоять перед бухгалтерською службою підприємства, якщо бухгалтерська служба повністю відповідає за облік на підприємстві, включаючи, наприклад, виписку первинних документів, облік продажів тощо» [77].

Крім того, необхідно розглянути можливість деталізації облікової політики у частині вибору методів амортизації для різних груп основних засобів. Хоча підприємство застосовує прямолінійний метод, у деяких випадках виробничий або прискорені методи могли б точніше відобразити фактичне споживання економічних вигід. На ПрАТ «Фірма Еліпс» для підвищення прозорості обліку доцільно вдосконалити контроль за модернізаціями, реконструкціями та дообладнанням, зокрема через ведення розширених інвентарних карток, що фіксують усі технічні зміни та економічні параметри активів.

Шляхи удосконалення обліку основних засобів на ПрАТ «Фірма Еліпс» представлено в табл. 1.12

Таблиця 1.12

**Шляхи удосконалення обліку основних засобів на
ПрАТ «Фірма Еліпс»**

№	Напрямок удосконалення	Суть пропозиції	Очікуваний ефект від реалізації
	1	2	3
1	Впровадження сучасних облікових інформаційних систем	Автоматизація обліку руху основних засобів, створення електронних інвентарних карток, інтеграція зі складським та виробничим обліком	Підвищення оперативності, точності обліку та мінімізація людських помилок
2	Удосконалення процедур інвентаризації та переоцінки	Регулярне проведення переоцінки в умовах інфляції, використання ринкових методів оцінки	Достовірне відображення вартості активів і правильне формування балансових показників
3	Оптимізація ремонтного обслуговування	Запровадження планово-попереджувальної системи ремонту, ведення графіків та калькуляцій ремонтів	Зменшення аварійних ремонтів, продовження строку служби активів, економія витрат
4	Удосконалення методів амортизації	Розгляд можливості застосування різних методів амортизації для окремих груп активів	Точніше відображення зношення активів та ефективніше управління витратами
5	Підсилення контролю за модернізацією та реконструкцією	Деталізація та систематизація обліку витрат на модернізацію, оновлення інвентарних карток	Забезпечення прозорості руху активів та правильності формування їх балансової вартості
6	Гармонізація обліку з міжнародними стандартами (МСБО)	Перегляд облікової політики з урахуванням вимог МСБО та міжнародної практики	Зростання інвестиційної привабливості, порівнюваності фінансової інформації та довіри користувачів
7	Удосконалення внутрішніх регламентів та інструкцій	Оновлення положень про облік основних засобів, автоматизація документообігу	Стандартизація процесів, підвищення якості та ефективності роботи бухгалтерів

Таким чином, реалізація зазначених напрямів удосконалення сприятиме підвищенню якості облікової інформації, посиленню контролю за станом основних засобів, зниженню витрат на їх утримання та підвищенню ефективності управління активами ПрАТ «Фірма Еліпс».

Висновки до розділу 1

1. Досліджено теоретичні, нормативні і практичні аспекти обліку основних засобів, встановлено, що ефективна організація обліку цієї категорії активів є ключовим елементом формування достовірної фінансової інформації та забезпечення раціонального управління ресурсами підприємства.

2. Детальне вивчення методології обліку основних засобів показало, що нормативи чітко регламентують порядок їх відображення у бухгалтерському обліку, ведення аналітики та застосування первинних документів. Водночас важливим є правильний вибір методу амортизації та дотримання принципів формування первісної вартості, оскільки ці рішення безпосередньо впливають на фінансові результати та структуру балансу підприємства.

3. Вивчення практики ПрАТ «Фірма Еліпс» продемонструвало, що підприємство забезпечує повноту, своєчасність і достовірність обліку основних засобів, використовуючи прямолінійний метод амортизації, дотримуючись вимог щодо документального оформлення операцій із надходження, модернізації, ремонту та вибуття. Раціонально організована система внутрішнього контролю та належне ведення інвентарних карток сприяють ефективному управлінню матеріально-технічними ресурсами.

4. Впровадження сучасних інформаційних технологій, автоматизація облікових процесів, удосконалення процедур інвентаризації, переоцінки та ремонту, а також адаптація методів амортизації відповідно до характеру використання активів сприятимуть формуванню більш об'єктивних та прозорих даних про стан і рух основних засобів.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ПрАТ «ФІРМА ЕЛПС»

2.1. Наукові основи, економічний зміст та завдання аналізу основних засобів на підприємстві

Функціонування суб'єктів господарювання залежить від наявності та стану необоротних активів, особливо основних засобів, які уможливають ритмічність виробництва, а також підтверджують перспективи стійкого розвитку.

Основні засоби є одним із ключових елементів виробничого потенціалу підприємства, який забезпечує здійснення господарської діяльності, формування матеріально-технічної бази та визначає рівень його конкурентоспроможності. Зауважимо, що ефективність використання основних засобів певною мірою залежить від ефективності виробництва, собівартості продукції, розміру прибутку та фінансового стану підприємства.

Саме тому питання аналізу основних засобів характеризуються певною важливістю та детальністю дослідження.

Мета аналізу основних засобів – це всебічна оцінка їх складу, технічного стану та ефективності використання з метою підвищення результативності діяльності підприємства, особливо в умовах невизначеності та глобальних і локальних викликів.

Теоретико-методичним аспектам діагностики та аналізу основних засобів суб'єктів господарювання присвячено роботи таких науковців, як І.Д. Лазаришин, Є.В. Мних, Т.О. Мулик, Н.Ю. Єршова [66], Ю. Нікольчук, Т.С. Новашина, Г.В. Савицька, Л.О. Волощук та ін.

Підходи до визначення економічного аналізу основних засобів різняться методологією наукової школи щодо значення діагностичних та

аналітичних даних для системи управління з метою прийняття оперативних, тактичних та стратегічних рішень.

Сутність аналізу основних засобів полягає у дослідженні базових параметрів, які характеризують наявність, стан та питому вагу у складі активів підприємства, що особливо для загальної оцінки суб'єктів господарювання.

У сучасних умовах воєнного стану аналіз наявних у підприємства основних засобів демонструє їх потужність та забезпеченість для здійснення виробничої та іншої основної діяльності.

Механізм та послідовність етапів проведення аналізу основних засобів підприємства мають важливе значення, оскільки дозволяють своєчасно виявити проблеми у наявності та структурі необхідних фондів, їх зношеності, технічній придатності, фондівіддачі та фондомісткості, що в свою чергу, дасть можливість відслідкувати показники їх продуктивного використання та покращити показники ефективності їх роботи [40].

«У сучасних умовах динамічного розвитку бізнесу та жорсткої конкуренції оцінювання технічного стану та динаміки руху основних засобів набуває особливої важливості. Основні засоби, як ключовий компонент виробничого потенціалу підприємства, мають значний вплив на якість продукції, собівартість та загальну рентабельність. Тому комплексний аналіз основних засобів є невід'ємною складовою фінансового та управлінського аналізу» [41].

Зауважимо, що зміст аналізу основних засобів розкривається через дослідження стану забезпечення підприємства необхідними виробничими ресурсами, оцінці ефективності їх використання, оцінці технічного стану, а також руху та структури основного капіталу. Крім того, аналіз дозволяє оцінити, наскільки раціонально підприємство формує, оновлює та експлуатує довгострокові активи, і як даний процес впливає на собівартість, продуктивність та фінансові результати суб'єкта господарювання.

«Розробляючи методику для аналізу стану та ефективності використання основних засобів, варто звернути увагу на наступні фактори:

– корисність основних виробничих засобів складає кілька років, що виражені терміном їх корисної експлуатації, тому витрати пов'язані з їх придбанням та використанням мають бути розподілені на певний визначений період. Проте, варто врахувати, що з кожним наступним роком ефективність їх буде знижуватися;

– як правило, на момент повного зносу не завжди відбувається їх повне оновлення, а також можуть виникати додаткові витрати, пов'язані з проведенням поточних ремонтів, що будуть збільшувати витрати підприємства і безпосередньо впливати на показники фінансового стану;

– оцінка показників ефективності використання основних засобів буде залежати від їх призначення, виду, а також участі їх у виробничому процесі чи його забезпечення» [40].

«Вивчаючи стан основних засобів, визначають також і забезпечення ними підприємства. Для цього спочатку аналізують потужність обладнання й те, наскільки ця потужність відповідає виробничій програмі підприємства» [39].

На думку науковців, аналіз використання «основних засобів може здійснюватися за напрямками: аналіз складу, аналіз структури, аналіз технічного стану, аналіз утримання, аналіз техніко-економічних показників використання основних засобів» [65, с.328].

Підкреслимо, що в умовах сучасного воєнного стану аналізу основних засобів для підприємств всіх форм власності суттєво зростає. Зміна економічних умов, порушення логістичних зв'язків, ризику втрати або пошкодження активів, а також обмеженість фінансових ресурсів формують нові виклики для управління виробничим потенціалом. Тому системний аналіз стану та використання основних засобів стає необхідним інструментом для забезпечення стабільності, адаптивності та відновлення діяльності суб'єктів господарювання.

Важливо підкреслити, що військові дії створюють додаткові ризики фізичного знищення або часткового ураження основних засобів. Регулярне оцінювання їх технічного стану дозволяє вчасно застосувати активи, які вимагають ремонту, модернізації або консервації, а також оцінити деякі збитки.

З точки зору професора Єршової Н.Ю. «підприємство, яке має постійно повну інформацію про структуру, динаміку основних засобів, про фактори, що впливають на їх використання, має можливість розробляти методи й економічну політику, напрями, за допомогою яких підвищується ефективність використання основних засобів і виробничих потужностей підприємства, що забезпечує зниження витрат виробництва і зростання продуктивності праці. Крім того, основні засоби займають основну питому вагу в загальній сумі основного капіталу суб'єкта господарювання» [66].

Для проведення ефективних аналітичних процедур необхідним є визначення основних завдань аналізу, які залежать від форми запитів щодо наявності та стану активів на підприємстві.

На думку науковців, «завдання аналізу стану та ефективності використання основних виробничих засобів можна визначити так: виявлення забезпеченості підприємства та його структурних підрозділів основними засобами, тобто встановлення відповідності величини, складу та технічного рівня засобів виробничій програмі підприємства; визначення рівня використання основних засобів і факторів, які впливають на нього; встановлення належної комплектності наявного парку обладнання; з'ясування ефективності використання обладнання в часі та за потужністю» [39].

Серед базових завдань аналізу основних засобів суб'єкта господарювання виокремлюють наступні:

- визначення рівня забезпечення підприємства основними засобами;
- оцінка доступності та структури основних засобів для здійснення ефективної діяльності;

- діагностика технічного стану та ступеня зношеності основних засобів, що забезпечує виявлення зношених об'єктів;
- оцінка руху та оновлення основних засобів;
- дослідження темпів надходження, вибуття, оновлення та модернізації основних засобів, враховуючи умови воєнного стану;
- аналіз ефективності використання основних засобів.

Процес формування завдань аналізу основних засобів здійснюється на етапі підготовки з обов'язковою оцінкою джерел інформації для проведення якісних процедур та отримання повної та достовірної інформації про стан основних засобів підприємства.

Зауважимо, що аналіз основних засобів є необхідним і невід'ємним етапом у процесі формування якісних управлінських та інвестиційних проєктів, оскільки аналітичні дані забезпечують об'єктивну оцінку стану виробничого потенціалу та визначають напрями його подальшого розвитку на мікро- та мезорівнях.

Таким чином, економічний зміст та завдання аналізу основних засобів на підприємстві у сучасних умовах полягають у загальному дослідженні їх складу, технічного стану та ефективності використання з метою забезпечення раціонального управління виробничим потенціалом і підвищення результативності господарської діяльності, що особливо важливо в умовах воєнного стану.

2.2. Методологічні засади аналізу основних засобів на підприємстві

Проведення аналізу основних засобів здійснюється на основі обраної методики, яка включає вибір способів та прийомів оцінки, враховуючи особливості та доступ до джерел інформації.

Методика аналізу основних засобів підприємства складається з окремих етапів, які у свою чергу, формуються виходячи із поставлених завдань.

Підкреслимо, що методологічні засади аналізу основних засобів

охоплюють сукупність методів, принципів, інформаційних джерел і показників, за допомогою яких створюється оцінка складу, стану та ефективності використання основних засобів підприємства. Крім того, вони забезпечують наукове обґрунтування аналітичного процесу та надають можливість отримати своєчасну, об'єктивну, достовірну та системну інформацію для прийняття управлінських рішень, що особливо важливо в умовах невизначеності.

Під час проведення аналізу основних засобів необхідною умовою є дотримання базових принципів, а саме:

- принципу науковості через використання методів якісного й кількісного аналізу, нормативних підходів та економічних моделей;
- принципу об'єктивності та достовірності: ґрунтується на реальних даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності;
- принципу порівнянності, що уможливлює порівняння даних різних звітних періодів.

Основні джерела інформації для аналізу основних засобів представлено на рис. 2.1.

Рис. 2.1 Основні джерела інформації для аналізу основних засобів підприємства

Зазначимо, що оперативне проведення аналітичних процедур та отримання даних щодо стану основних засобів забезпечує швидке реагування на зміни та негативний вплив факторів.

Важливим етапом аналізу основних засобів є формування джерел інформації для ґрунтового та всебічного дослідження в межах підприємства.

Зазначимо, що оперативне проведення аналітичних процедур та отримання даних щодо стану основних засобів забезпечує швидке реагування на зміни та негативний вплив факторів.

Важливим етапом аналізу основних засобів є формування джерел інформації для ґрунтового та всебічного дослідження в межах підприємства.

Зазначимо, що представлені на рис. 2.1. джерела інформації для аналізу основних засобів є базовими, але для підвищення детальності необхідним є залучення облікових реєстрів, первинних документів, які уможливають поглиблення оцінки. Підкреслимо, що наявність якісної інформації забезпечує точність і повноту аналітичних висновків.

Формування аналітичних процедур відбувається на конкретних етапах, які представлено на рис. 2.2.

На кожному етапі необхідно дотримуватись принципів адаптивності та наукової обґрунтованості, що забезпечує високий результат аналізу основних засобів.

Зауважимо, що «здійснюючи аналіз динаміки, складу і структури основних засобів необхідно:

- проводити розрахунок середньорічної вартості основних засобів, а також вивчати її динаміку протягом кількох звітних періодів;
- аналізувати фактори, що впливають на зростання вартості основних засобів (модернізація, переоцінка);

– порівнювати темпи зміни вартості основних засобів з показниками динаміки росту обсягів виробництва чи вартості готової продукції в натуральних показниках» [40].

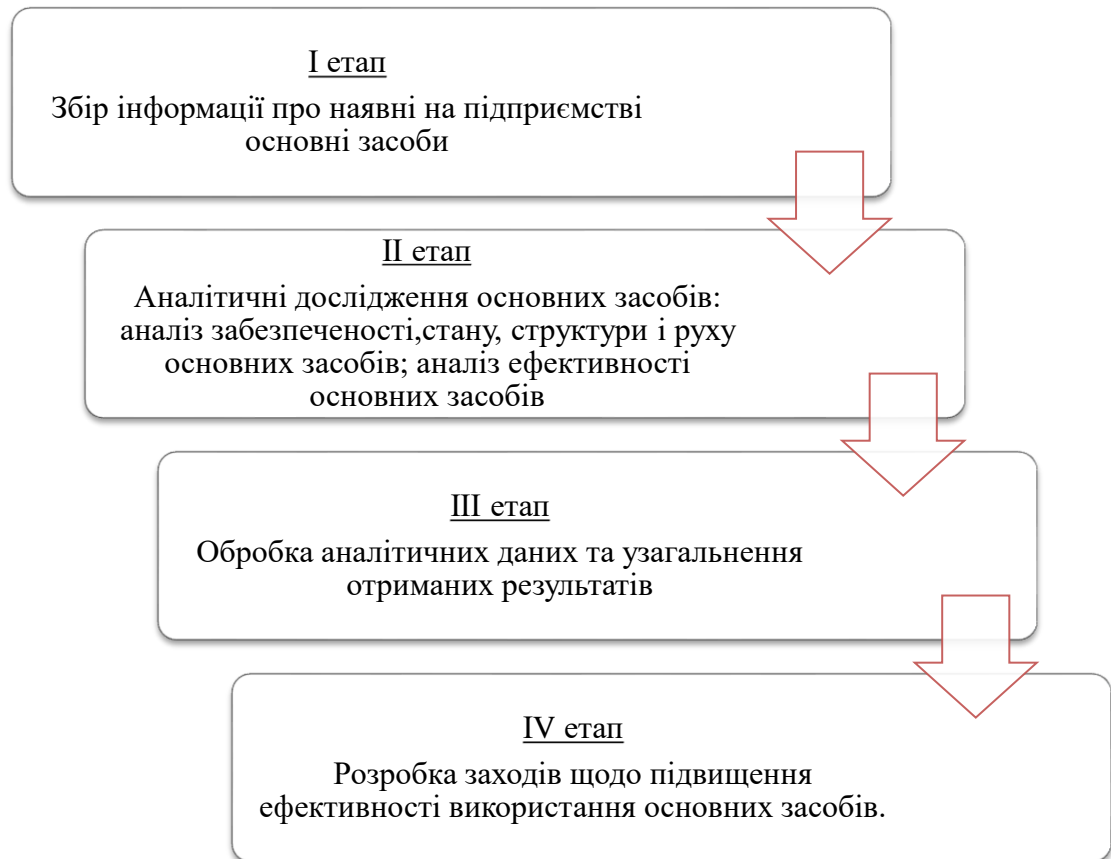

Рис.2.2. Основні етапи аналізу основних засобів суб'єкта господарювання

Підкреслимо, що у процесі аналізу основних засобів важливим є вибір конкретних методів, які забезпечують досягнення поставлених завдань. Моніторинг досліджень дозволяє виділити наступні види аналізу:

- Порівняльний аналіз – співставлення показників у часі та з нормативами або планом;
- Горизонтальний і вертикальний аналіз – вивчення динаміки та структури основних засобів;
- Коефіцієнтний аналіз – розрахунок системи показників (фондовіддача, знос, оновлення тощо);

- Графічний метод – візуалізація динаміки структури і руху активів;
- Факторний аналіз – визначення впливу окремих чинників на зміну показників ефективності;
- Економіко-математичні методи – моделювання, прогнозування, оптимізація (за потреби).

«Горизонтальний або трендовий аналіз – найпростіший аналіз. Його застосовують більше чи менше, але абсолютно всі. Під час його проведення порівнюють результати показника за різні періоди. Наприклад, порівнюють виторг, витрати або прибуток за останній та попередній місяць. Або останній та той самий місяць, але минулого року. Порівнюючи показник за кілька років чи місяців, можна побачити закономірність змін з часом, це так званий тренд (його легко візуалізувати на графіці). Тому горизонтальний аналіз називають ще трендовим аналізом» [69].

Під час проведення аналізу особливої треба приділяти показникам, які відображають стан, якість та структуру основних засобів. Перелік основних показників аналізу основних засобів представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Базові показники ефективності основних засобів суб'єкта
господарювання**

№	Показники	Характеристика
1	2	3
1	Коефіцієнт оновлення (К-т он.)	Відображає вибір введених за певний період основних засобів у загальній вартості основних засобів на кінець звітного періоду.
2	Коефіцієнт вибуття (К-т виб.)	Демонструє рівень інтенсивності вибуття активів з виробництва і обчислюється як відношення вартості основних засобів, що вибули до їх вартості на початок періоду.
3	Коефіцієнт приросту основних засобів (К-т пр.)	Показує рівень приросту основних засобів за певний період.
4	Коефіцієнт зносу (К-т зносу)	Показує ступінь зношеності активів і обчислюється як відношення накопиченої амортизації до первісної вартості основних засобів.
5	Коефіцієнт придатності (К-т прид.)	Обчислюється як відношення залишкової вартості основних засобів до їх первісної вартості.

6	Фондовіддача (Фo)	Це відношення вартості випущеної продукції до середньорічної вартості основних засобів. Характеризує ефективність використання засобів праці, тобто скільки виробляється готової продукції на одиницю основних засобів.
7	Фондомісткість (Фм)	Це показник, обернений до фондovіддачі: він визначає, скільки в середньому використано на підприємстві основних виробничих засобів для випуску продукції вартістю в 1 гривню.
8	Фондоозброєність (Фоз.)	Це відношення середньорічної вартості основних засобів до середньоспискової чисельності працівників, характеризує ступінь забезпеченості робітників засобами праці.
9	Коефіцієнт рентабельності основних засобів (Роз)	Характеризує рівень чистого прибутку, що генерується за допомогою всіх активів, які знаходяться у суб'єкта господарювання.

Показники ефективності використання основних засобів відображають результативність діяльності суб'єкта господарювання. Загалом ефективність використання основних засобів проявляється у випереджальному зростанні обсягів виробництва. При цьому до складу ключових показників, які характеризують рівень ефективності використання основних засобів, належать фондovіддача, фондovісткість та фондоозброєність.

Зауважимо, що показник фондоозброєності розраховується за формулою:

$$F_o = \text{Ср.ОЗ} : \text{СоЧ} , \quad (2.1)$$

де F_o – фондоозброєність,

Ср.ОЗ – Середньорічна вартість основних виробничих засобів,

СоЧ – Середньооблікова чисельність працівників підприємства.

У свою чергу, коефіцієнт продуктивності (фондовіддачі) виробничих основних засобів, який визначається як:

$$P_{\text{Роз}} = \frac{\text{ОВП}}{\text{ОЗ}_B} \quad (2.2)$$

де ОВП – обсяг виробництва валової або реалізованої продукції підприємства у звітному періоді;

OZ_B – середня вартість виробничих основних засобів підприємства у звітному періоді.

Зауважимо, що «підвищення фондівіддачі забезпечується за рахунок автоматизації виробничого процесу; застосування передових технологій; модернізації обладнання; навчання співробітників; збільшення навантаження на обладнання; використання якісної сировини та матеріалів; зростання участі активної частини основних засобів; зростання тривалості робочого часу активної частини основних засобів тощо» [32].

Важливим індикатором є «коефіцієнт зносу, який характеризує ту частку вартості основних засобів, що її списано на витрати виробництва в попередніх періодах, а коефіцієнт придатності – частку не перенесеної на створюваний продукт вартості. Коефіцієнт зносу основних засобів розраховують на початок та на кінець звітного періоду, а також вивчають його динаміку за кілька років. Аналіз проводять на підставі даних першого розділу активу бухгалтерського балансу. Що нижчий коефіцієнт зносу (вищий коефіцієнт придатності), то ліпшим є технічний стан, основних засобів. Спрацьовані або застарілі основні засоби зумовлюють і необхідність застосування застарілих технологічних процесів, що призводить до не конкурентної спроможності продукції суб'єкта господарювання» [39].

Коефіцієнт оновлення «основних засобів характеризує інтенсивність уведення в дію нових основних засобів. Він показує частку введених основних засобів за визначений період у загальній вартості основних засобів на кінець звітного періоду» [39].

Підкреслимо, що коефіцієнт зносу та коефіцієнт оновлення основних засобів є ключовими показниками, які дозволяють оцінити рівень фізичного та морального зношення активів, а також темпи їх відтворення на підприємстві.

Крім зазначених індикаторів важливим етапом аналізу основних засобів

є оцінка наявності та структури основних засобів, що показує в динаміці зміни, які відбуваються серед необоротних активів підприємства. Зазначимо, що саме під час воєнного стану моніторинг наявних основних засобів є необхідною умовою оцінки об'єктів основних засобів, які можуть зазнали пошкодження, втрати або потребують термінового відновлення.

Аналіз вартості об'єктів основних засобів здійснюється за кілька періодів (2-3 роки), що віддзеркалює динаміку змін, визначає зовнішні та внутрішні фактори впливу для конкретного підприємства.

Підкреслимо, що визначення базових напрямків аналізу основних засобів забезпечує чіткість проведення аналітично-оціночних процедур. Основні напрями аналізу основних засобів підприємства в умовах воєнного стану представлено на рис. 2.3.

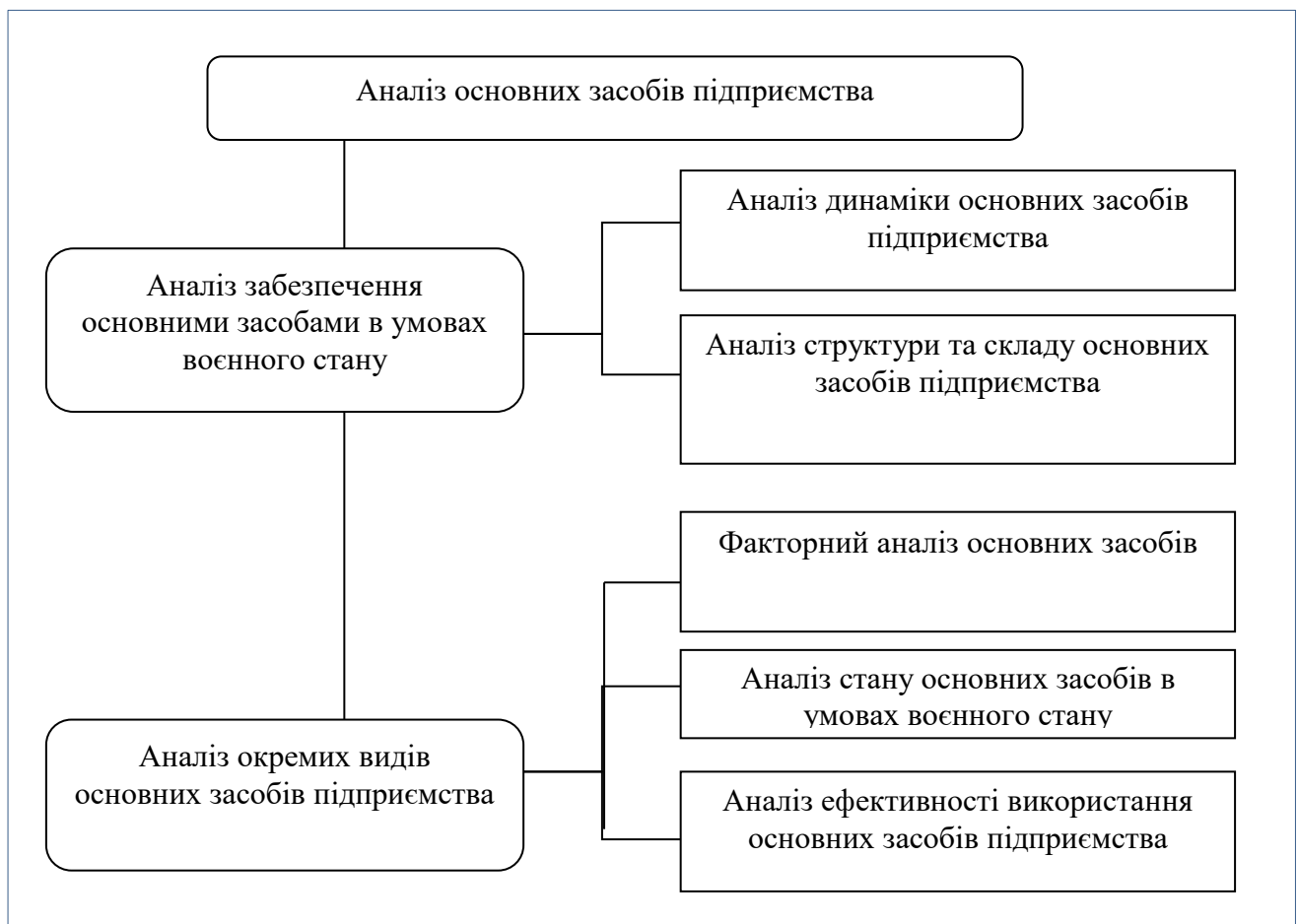

Рис. 2.3. Основні напрями аналізу основних засобів підприємства в умовах воєнного стану

Зауважимо, що оцінка структури основних засобів показує, які об'єкти є у підприємства в експлуатації, у якому співвідношенні перебувають активна та пасивна частини фондів, а також наскільки збалансованою є їхня структура для забезпечення ефективної діяльності суб'єкта господарювання у сучасних умовах.

Доцільно розпочинати аналіз основних засобів із визначення їх класифікаційних ознак. За характером участі у виробничому процесі та способом перенесення вартості на витрати виробництва й обігу основні засоби поділяються на:

- активні, ефективність використання яких оцінюється через кількість відпрацьованих годин, обсяг виконаних робіт або інші кількісні показники. До даної групи належать машини, обладнання, транспортні засоби та виробничий інвентар;

- пасивні, до яких відносять будівлі, споруди, склади та інші об'єкти інфраструктури. Хоча їх участь у виробничому процесі не вимірюється конкретними показниками, вони забезпечують належні умови для функціонування активної частини основних засобів.

Зазначимо, що порівняння фактичної забезпеченості підприємства основними засобами з плановою потребою дає можливість визначити необхідність у додатковому обладнанні та техніці. У процесі аналізу забезпеченості основними засобами оцінюють рівень фондоозброєності праці та ступінь використання виробничих потужностей підприємства.

Важливою особливістю «аналізу основних засобів є те, що він є багаторівневим. Важливо визначити рівень впливу факторів і відповідно обрати моделі та методи аналізу. Оскільки стан основних засобів прямо пов'язаний із здійсненням інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства, він повинен підлягати аналізу та контролю в управлінні інвестиційно-інноваційними процесами підприємства» [44].

Комплексність аналітичних процедур з оцінки основних засобів передбачає всебічне, системне та взаємопов'язане дослідження їхнього

складу, технічного стану, руху та ефективності використання. Такий підхід забезпечує отримання об'єктивної, повної та достовірної інформації про рівень забезпеченості підприємства виробничими ресурсами та якість їх експлуатації, що необхідно для прийняття ефективних управлінських рішень.

Таким чином, методика аналізу основних засобів включає поетапну реалізацію прийомів та способів оцінки наявних об'єктів необоротних активів, враховуючи поставлені завдання та потреби замовників моніторингу стану основних засобів. Кожен етап аналізу включає системні індикатори, розрахунок яких відбувається на основі відповідних джерел інформації (первинних документів, облікових регістрів та форм фінансової звітності).

2.3. Практичні аспекти аналізу основних засобів підприємства ПрАТ «Фірма Еліпс»

В межах дослідження аналіз основних засобів проводився на базі підприємства ПрАТ «Фірма Еліпс», використовуючи необхідні джерела інформації за 2022-2024 роки.

Першим етапом аналізу є дослідження складу та динаміки основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс» за визначений період на основі даних фінансової звітності, що представлено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Аналіз динаміки та структури основних засобів підприємства ПрАТ «Фірма Еліпс» за 2022-2024 рр.

Показники	2022 рік		2023 рік		2024 рік		Абсолютне відхилення 2024-2022рр, тис. грн
	Сума	Питома вага, %	Сума	Питома вага, %	Сума	Питома вага, %	
Земельні ділянки, тис	520	0,34	546	0,32	546	0,27	+26
Будинки, споруди та	28200	18,70	31572	18,78	32311	16,12	+4111

передавальні пристрої, тис. грн.							
Машини та обладнання, тис. грн	83000	55,08	92449	54,99	113831	56,76	+30831
Транспортні засоби, тис. грн	2500	1,66	2774	1,65	2286	1,14	-214
Інструменти, прилади, інвентар (меблі), тис. грн.	32000	21,23	35842	21,30	45875	22,88	+13875
Інші основні засоби, тис. грн.	900	0,60	973	0,58	973	0,49	+73
Разом, тис. грн	150720	100	168143	100	200442	100	+49722

Проведений аналіз динаміки основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс» за 2022–2024 роки підтверджує суттєве зростання виробничого потенціалу підприємства та активізацію інвестиційної діяльності. Загальна вартість основних засобів за досліджуваний період збільшилася з 150,72 млн. грн у 2022 році до 200,44 млн грн у 2024 році, що становить приріст на 49,72 млн грн. Така позитивна тенденція свідчить про цілеспрямовану політику ПрАТ «Фірма Еліпс» щодо модернізації та розширення матеріально-технічної бази.

Найвагоміший внесок у зростання зробили машини та обладнання ПрАТ «Фірма Еліпс», первісна вартість яких збільшилася на 30,83 млн грн., що свідчить про процес активного оновлення технічних засобів виробництва, що є критично важливим для забезпечення безперервності технологічних процесів та підвищення продуктивності праці ПрАТ «Фірма Еліпс». Значний приріст зафіксовано також у групі інструментів, приладів та інвентарю, де зростання становить 13,88 млн грн., що пов'язано з оновленням виробничого оснащення, закупівлею сучасного технологічного інструменту та розширенням виробничих ліній. Але при цьому спостерігається скорочення вартості транспортних засобів на 214 тис. грн, що у свою чергу пов'язано зі списанням у 2024 році зношених транспортних

одиниць, зменшенням потреби в автомобільному парку або оптимізацією логістичних процесів ПрАТ «Фірма Еліпс».

Аналіз структури основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс» показав певні зміни у 2024 році порівняно із 2022 роком. Зауважимо, що аналіз структури основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс» за 2022–2024 роки продемонстрував певні зміни у співвідношенні активної та пасивної частини основних засобів. Зазначимо, що зросла частка машин та обладнання, яка у 2022 році становила 55,08 %, у 2023 році – 54,99 %, тоді як у 2024 році вона досягла 56,76 %. Зазначене підтверджує активну модернізацію технічної бази ПрАТ «Фірма Еліпс» та орієнтацію на підвищення продуктивності виробництва, незважаючи на складні умови воєнного стану. Крім того, спостерігається незначне зменшення питомої ваги будівель і споруд: з 18,70 % у 2022 році до 18,78 % у 2023 році та зменшення до 16,12 % у 2024 році. Таким чином, у структурі основних засобів вага пасивної частини поступово зменшується, що є характерною ознакою підвищення техніко-економічного рівня ПрАТ «Фірма Еліпс».

Зауважимо, що частка транспортних засобів демонструє тенденцію до зниження: з 1,66 % у 2022 році до 1,65 % у 2023 році та до 1,14 % у 2024 році. Такі результати зумовлені списанням або зменшенням потреби у транспорті внаслідок зміни логістичних процесів та оптимізації використання транспортних ресурсів.

Моніторинг технічного стану основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс» за 2022-2024 роки проведемо за допомогою коефіцієнтів зносу та придатності, що представлено у табл. 2.3.

Дані аналітичної табл. 2.3 свідчать про наступне: ПрАТ «Фірма Еліпс» протягом 2022–2024 років функціонувало в умовах поступової модернізації матеріально-технічної бази та оновлення виробничого потенціалу. Показники коефіцієнта зносу та придатності дозволяють оцінити рівень фізичного старіння основних фондів та їхню готовність до подальшої експлуатації.

Таблиця 2.3

**Індикатори технічного стану основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс» за
2022-2024 роки**

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Темпи росту, %	
				2023/2022 р	2024/2023 р
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт зносу	0,66	0,67	0,65	101,52	97,01
Коефіцієнт придатності	0,34	0,33	0,35	97,0	106,06

У 2022 році коефіцієнт зносу на ПрАТ «Фірма Еліпс» ПрАТ «Фірма Еліпс» становив 0,66, що свідчить про досить високий рівень амортизації основних засобів. Відповідно, коефіцієнт придатності становив лише 0,34, тобто лише третина вартості основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс» була технічно придатною до ефективного використання, що вказує на те, що ПрАТ «Фірма Еліпс» на той момент працювало з досить зношеною матеріальною базою, що вимагало оновлення та інвестицій.

У 2023 році технічний стан основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс» дещо погіршився: коефіцієнт зносу зріс до 0,67, а коефіцієнт придатності знизився до 0,33. Темп зміни коефіцієнта зносу становив 101,52 %, що підтверджує подальше старіння обладнання. Зазначене може пояснюватися тривалим використанням активів без суттєвого оновлення та умовами воєнного стану, які обмежували можливості ПрАТ «Фірма Еліпс» щодо реалізації інвестиційних проєктів.

Наступним етапом аналізу основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс» є оцінка показників руху за 2022-2024 роки, використовуючи коефіцієнти оновлення, вибуття тощо, що представлено в табл. 2.4.

Дані табл. 2.4 показали, що у 2024 році ПрАТ «Фірма Еліпс» суттєво активізувало інвестиційну діяльність порівняно з 2023 роком. Коефіцієнт оновлення підвищився із 0,1486 до 0,1960, що свідчить про збільшення обсягів придбання нового обладнання. Одночасно коефіцієнт вибуття знизився з 0,0597 до 0,0415, тобто списання основних засобів уповільнилося.

Значне зростання коефіцієнта приросту (з 0,1062 до 0,1923) підтверджує, що надходження основних засобів значно перевищували їх вибуття. Крім того, коефіцієнт компенсації вибуття збільшився більш ніж удвічі (з 2,78 до 5,62), що свідчить про інтенсивне оновлення та зміцнення технічного потенціалу підприємства.

Таблиця 2.4

**Показники руху основних засобів на ПрАТ «Фірма Еліпс»
за 2022-2024 роки**

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Темпи росту, %
				2024/2023 р
1	2	3	4	5
Коефіцієнт оновлення	0,151	0,1486	0,1960	1,319
Коефіцієнт вибуття	0,0521	0,0597	0,0415	0,695
Коефіцієнт приросту вартості основних засобів	0,119	0,1062	0,1923	1,810
Коефіцієнт компенсації вибуття основних засобів	2,88	2,78	5,62	2,02

Аналіз ефективності використання основних засобів на ПрАТ «Фірма Еліпс» здійснюється на основі розрахунку відповідних індикаторів, а саме: лідження фондомісткості, фондovіддачі та фондоозброєння.

Найбільш важливим з узагальнюючих показників є фондovіддача основних засобів. У звичайних умовах господарювання фондovіддача мусить мати тенденцію до збільшення, а фондомісткість – до зменшення.

Розрахунок основних показників ефективності використання основних засобів наведений у табл. 2.5.

Дані аналітичної таблиці 2.5 свідчать про те, що на ПрАТ «Фірма Еліпс» використання основних засобів є ефективним.

У 2023 році показник фондovіддачі на рівні 6,71 грн означає, що кожна гривня середньорічної вартості основних засобів приносила 6,71 грн доходу, що є позитивною характеристикою виробничої діяльності. У свою чергу, у 2024 році ПрАТ «Фірма Еліпс» істотно наростило середньорічну вартість

основних засобів більш ніж удвічі, що стало наслідком активної інвестиційної політики та модернізації виробництва. Водночас показник фондоддачі знизився, а фондомісткість збільшилася, що вказує на те, що підприємство ще не в повному обсязі використовує нові виробничі потужності.

Таблиця 2.5

Аналіз основних показників ефективності використання основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс» за 2022-2024 роки

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Темпи росту, %
				2024/ 2023
1	2	3	4	5
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	59740	62747	135220,5	112,96
Чисельність персоналу, чол.	205	204	208	109,37
Дохід від реалізації продукції, тис. грн.	401254	428181	595 971	111,96
Фондоозброєність, тис. грн.	291,4	307,1	650,1	211
Фондоддача, грн.	6,71	6,82	4,41	64,6
Фондомісткість, грн.	0,149	0,147	0,227	154

Таким чином, аналіз основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс» здійснюється за кількома напрямками, використовуючи прийоми та способи оцінки, відносні та абсолютні показники. Таким чином, аналіз основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс» показав, що протягом 2022-2024 років підприємство демонструє позитивну динаміку у відтворенні основних засобів, певних чином нарощує активну частину виробничих засобів, знижує рівень зносу та підвищує рівень технічного забезпечення, що є важливою передумовою підвищення продуктивності та конкурентоспроможності, навіть в умовах воєнного стану.

2.4. Шляхи удосконалення аналізу основних засобів на підприємстві

Оптимізація аналізу основних засобів надає можливість отримувати своєчасну та оперативну інформацію про стан та рух основних засобів, що значно підвищує якість системи управління, особливо в умовах воєнного стану.

Зауважимо, що воєнний стан створює додаткові загрози та ускладнення для управління основними засобами підприємства, що обґрунтовує потребу вдосконалення методичних підходів до їх аналізу. Високий рівень ризиків, можливість пошкодження або втрати активів, перебої в логістиці та доступі до ресурсів вимагають оперативного, точного та системного контролю за станом матеріально-технічної бази.

Саме тому необхідним є формулювання ключових напрямів вдосконалення аналізу основних засобів на ПрАТ «Фірма Еліпс».

Напрямки удосконалення аналізу основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс» представлено на рис. 2.4.

Розглянемо більш детально запропоновані етапи удосконалення аналізу основних засобів на ПрАТ «Фірма Еліпс».

1. Запровадження регулярного моніторингу технічного стану основних засобів.

Воєнні ризики обумовлюють необхідність частішої перевірки фактичної наявності та придатності основних засобів через оперативну інвентаризацію обладнання, техніки та будівель; використання цифрових засобів фіксації стану об'єктів (фото-, відеофіксація); аналіз залишкової вартості та швидкості зносу в реальному часі.

Розглянемо більш детально запропоновані етапи удосконалення аналізу основних засобів на ПрАТ «Фірма Еліпс».

1. Запровадження регулярного моніторингу технічного стану основних засобів.

Воєнні ризики обумовлюють необхідність частішої перевірки фактичної наявності та придатності основних засобів через оперативну інвентаризацію обладнання, техніки та будівель; використання цифрових засобів фіксації стану об'єктів (фото-, відеофіксація); аналіз залишкової вартості та швидкості зносу в реальному часі.

Рис. 2.4. Напрямки удосконалення аналізу основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс»

Крім того, регулярний моніторинг дозволяє швидко виявляти пошкодження та потреби у ремонті, особливо для підприємств у зонах підвищеної небезпеки.

2. Використання сучасних інформаційних систем управління основними засобами.

Впровадження спеціалізованих комп'ютерних програм (ERP-систем, модулів управління активами, хмарних реєстрів) дозволяє перш за все, забезпечити точний облік руху основних засобів; автоматично розраховувати коефіцієнти оновлення, вибуття, зносу; швидко формувати аналітичні звіти для керівництва; мінімізувати людський фактор та імовірність помилок в умовах стресових ситуацій.

3. Розширення системи показників для оцінки стану та ефективності використання основних засобів.

Зазначимо, що у сучасних умовах традиційні коефіцієнти (зносу, придатності, фондovіддача) слід доповнювати:

- коефіцієнтом ризику втрати або пошкодження активів;
- показниками мобільності та можливості евакуації обладнання;
- рівнем диверсифікації місць розміщення об'єктів;
- індексом відновлюваності виробничого потенціалу.

Такі показники підвищують об'єктивність оцінки стану основних засобів у нестабільному середовищі.

На думку науковців, «сукупність резервів покращення використання основних засобів підприємства включає наступні групи:

1. Технічне вдосконалення засобів праці.
2. Збільшення тривалості роботи машин та обладнання за рахунок ліквідації незадіяного обладнання.

3. Покращення організації та управління виробництвом. Застосування на практиці запропонованих заходів дасть змогу підприємству збільшити обсяги випуску товарної продукції, підвищити показник фондovіддачі, а також збільшити прибуток від реалізації продукції та балансовий прибуток, а отже, і рентабельність основних засобів» [66].

4. Своєчасне створення системи резервного фонду основних засобів.

Для безперервності виробництва готової продукції важливо:

- формувати резервне обладнання, яке може швидко замінити пошкоджені об'єкти;

- розміщувати частину техніки в безпечних регіонах;
- розробляти сценарії альтернативного забезпечення виробничого процесу.

5. Оптимізація структури основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс».

Підкреслимо, що в умовах воєнного стану першочерговими стають:

- мобільні та енергоефективні активи;
- модернізація найважливішої техніки;
- скорочення надлишкових або низькорентабельних об'єктів.

Крім того, аналітичні процедури повинні визначати пріоритетні напрями інвестування у найбільш стратегічні групи основних засобів.

6. Впровадження антикризового планування відтворення основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс».

Важливо, щоб аналітична система включала наступні елементи:

- сценарії відновлення обладнання після руйнувань;
- оцінку фінансових ресурсів, необхідних для відтворення виробничих запасів, що забезпечить стійкість підприємства до зовнішніх загроз.

Складний процес формування рівня досліджуваного показника господарської діяльності може бути розкладений різними прийомами на його складові (фактори) і відображений у вигляді моделі детермінованої факторної системи. Детерміноване моделювання факторних систем – це простий та ефективний засіб формалізації зв'язку економічних показників; воно служить основою кількісної оцінки ролі окремих факторів у динаміці зміни узагальненого показника.

Зазначимо, що «стохастичний аналіз спрямований на вивчення непрямих зв'язків і виступає у якості інструмента поглибленого детермінованого аналізу факторів, по яких неможливо побудувати детерміновану модель. Крім того, аналіз показників діяльності підприємства за допомогою жорстко детермінованого факторного аналізу має певні особливості, а саме: факторна модель повністю замикається на ту систему чинників, які піддаються об'єднанню в дану модель. Межею складання такої

моделі є довжина безперервного ланцюжка прямих зв'язків. Даний підхід не дозволяє поділити результати впливу одночасно діючих факторів, які не піддаються об'єднанню в однієї моделі.

«Одним з найбільших суттєвих недоліків детермінованого факторного аналізу економічних явищ є неможливість включення у модель вільного набору факторів. З іншого боку, мета факторного аналізу – виявлення найбільш значущих факторів і оцінка ступеню їх впливу. Тому, при використанні детермінованих моделей намагаються по можливості розширити модель, включаючи до неї додаткові фактори» [59].

Застосування в аналізі основних засобів індивідуальних кількісних показників підвищує детальність отриманих результатів, що є необхідним для розробки оперативних та тактичних управлінських рішень.

Підкреслимо, що «KPI (Key Performance Indicators) – це кількісні показники, які дозволяють оцінити, наскільки ефективно виконуються завдання й досягаються цілі. Вони базуються на даних, а не припущеннях, і допомагають уникнути розмитого оцінювання на кшталт “працює добре”. Крім того, найамбітніші цілі не працюють, якщо немає способу відстежити прогрес. Саме KPI забезпечують наступне:

- допомагають вимірювати результат на основі об'єктивних даних;
- виявляють, що працює, а що ні – до того, як стане пізно; формують основу для зворотного зв'язку та об'єктивної мотивації; створюють єдине “цифрове поле” для всіх учасників процесу» [71].

Таким чином, розробка та запровадження шляхів покращення аналізу основних засобів базується на дослідженні проблемних аспектів на підприємстві та поступовому адаптаційному процесі, який пов'язаний із застосуванням додаткових індикаторів моніторингу основних засобів, розширенням системи показників для оцінки стану та ефективності використання основних засобів, а також запровадженням сучасних інформаційних систем управління основними засобами.

Висновки до розділу 2

1. Доведено, що ефективність використання основних засобів певною мірою залежить від ефективності виробництва, собівартості продукції, розміру прибутку та фінансового стану підприємства.

Мета аналізу основних засобів – це всебічна оцінка їх складу, технічного стану та ефективності використання з метою підвищення результативності діяльності підприємства, особливо в умовах невизначеності та глобальних і локальних викликів.

2. Методологічні засади аналізу основних засобів охоплюють сукупність методів, принципів, інформаційних джерел і показників, за допомогою яких створюється оцінка складу, стану та ефективності використання основних засобів підприємства. Крім того, вони забезпечують наукове обґрунтування аналітичного процесу та надають можливість отримати своєчасну, об'єктивну, достовірну та системну інформацію для прийняття управлінських рішень, що особливо важливо в умовах невизначеності.

3. Аналіз основних засобів включає поетапну реалізацію прийомів та способів оцінки наявних об'єктів необоротних активів, враховуючи поставлені завдання та потреби замовників моніторингу стану основних засобів. Визначено, що аналіз структури основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс» за 2022–2024 роки продемонстрував певні зміни у співвідношенні активної та пасивної частини основних засобів. Зазначимо, що зросла частка машин та обладнання, яка у 2022 році становила 55,08 %, у 2023 році – 54,99 %, тоді як у 2024 році вона досягла 56,76 %. у 2024 році ПрАТ «Фірма Еліпс» суттєво активізувало інвестиційну діяльність порівняно з 2023 роком. Коефіцієнт оновлення підвищився із 0,1486 до 0,1960, що свідчить про збільшення обсягів придбання нового обладнання.

ПрАТ «Фірма Еліпс» протягом 2022–2024 років функціонувало в умовах поступової модернізації матеріально-технічної бази та оновлення виробничого потенціалу. Показники коефіцієнта зносу та придатності

дозволяють оцінити рівень фізичного старіння основних засобів та їхню готовність до подальшої експлуатації.

4. Воєнний стан створює додаткові загрози та ускладнення для управління основними засобами підприємства, що обґрунтовує потребу вдосконалення методичних підходів до їх аналізу. Високий рівень ризиків, можливість пошкодження або втрати активів, перебої в логістиці та доступі до ресурсів вимагають оперативного, точного та системного контролю за станом матеріально-технічної бази. Розробка та запровадження шляхів покращення аналізу основних засобів базується на дослідженні проблемних аспектів на ПрАТ «Фірма Еліпс» та поступовому адаптаційному процесі, який пов'язаний із застосуванням додаткових індикаторів моніторингу основних засобів, розширенням системи показників для оцінки стану та ефективності використання основних засобів.

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПрАТ «ФІРМА ЕЛПС»

3.1. Наукові основи, економічний зміст та завдання аудиту основних засобів

Аудит основних засобів є важливою складовою системного контролю, спрямованого на встановлення надійності даних бухгалтерського обліку, правильності оцінки, збереження та ефективності використання матеріально-технічної бази підприємства. Наукові основи аудиту обґрунтовуються на загальних принципах теорії контролю, економічного аналізу та бухгалтерського обліку, а також на міжнародних та національних стандартах аудиту.

Питанням організації та проведення аудиту основних засобів присвячено праці Кулаковської Л. П., Піча Ю. В., Хомутенко А. В., Іванової Н. А., Радіонової Н.Й., Макаренка А.П., Бутинця Ф.Ф., М. Огійчук та ін.

Зауважимо, що «важливою передумовою для забезпечення безперервної діяльності виробничих підприємств є проведення аудиту операцій з основними засобами, адже ця ділянка обліку є громіздкою та потребує чіткого контролю за здійсненими операції для вчасного виявлення помилок в обліку, несправності у роботі обладнання» [30].

Зміст аудиту основних засобів ґрунтується на їх системній перевірці щодо правильності формування вартості, обліку та використання активів, а також включає підтвердження достовірності інформації про технічний стан та рух основних засобів підприємства.

Згідно Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» аудит – це аудиторська послуга з перевірки даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності та/або консолідованої фінансової звітності юридичної особи або представництва іноземного суб'єкта господарювання, або іншого суб'єкта, який подає

фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність групи, з метою висловлення незалежної думки аудитора про її відповідність в усіх суттєвих аспектах вимогам національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, міжнародних стандартів фінансової звітності» [2].

Враховуючи аналіз досліджень, метою аудиту основних засобів є встановлення достовірності та повноти відображення інформації про основні засоби в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, перевірка правильності їх оцінки, нарахування амортизації, відображення руху та стану, а також у визначенні ефективності їх використання та збереження.

Метою аудиту відповідно до МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту» є висловлення аудитором незалежної професійної думки щодо правильності відображення у звітності підприємства інформації щодо основних засобів [13].

Зауважимо, що основними науковими підходами до визначення аудиту є: контрольний, інформаційний, аналітичний, експертний, системний, ризико-орієнтований та консультаційний, що представлено на рис. 3.1.

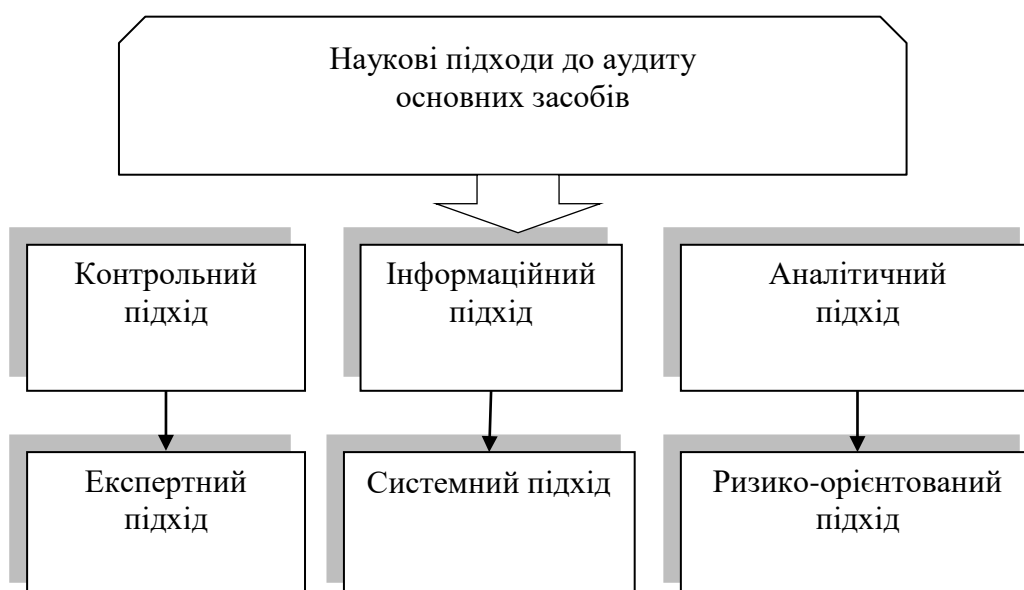

Рис. 3.1. Основні наукові підходи до визначення аудиту

Підкреслимо, що зазначений контрольний підхід до аудиту розглядає його як форму незалежного фінансово-господарського контролю. При цьому основними завданнями аудитора є встановлення законності, достовірності та правильності облікових даних, враховуючи локальні обставини.

Згідно із інформаційним підходом, аудит забезпечує користувачів фінансової звітності достовірною, об'єктивною та неупередженою інформацією для прийняття управлінських рішень.

У свою чергу, аналітичний підхід інтерпретує аудит як системний аналіз, моніторинг фінансового стану суб'єкта господарювання, з дослідженням рівня ефективності.

На думку науковців «аудит основних засобів відіграє важливу роль у загальному аудиті підприємства, а тому перед початком проведення аудиту основних засобів необхідно сформулювати мету перевірки. Аудит основних засобів проводиться з метою перевірки законності, достовірності і доцільності операцій з ними під час господарської діяльності підприємства, а також правильності обліку цих операцій та відображення у фінансовій звітності. Використання науково обґрунтованої методики здійснення аудиту є об'єктивним процесом, оскільки сприяє достовірності відображення інформації про основні засоби» [43].

«Аудит основних засобів є невід'ємною частиною загального аудиту суб'єкта господарювання, оскільки основні засоби, як правило займають, більшу частку в майні підприємства, ніж інші необоротні активи. Тому аудитор під час проведення аудиторської перевірки основних засобів витрачає багато часу на отримання інформації про основні засоби» [17].

В умовах воєнного стану основними напрямками аудиту основних засобів є:

- оцінка реальності та повноти відображення основних засобів у Балансі;
- правильність оцінки первісної, залишкової та відновлювальної вартості;

- дотримання норм чинного законодавства щодо нарахування амортизації, переоцінки, ремонту та списання активів;
- ефективності та доцільності використання основних засобів у господарській діяльності;
- фінансових ризиків, пов'язаних із зношеністю, пошкодженням або неефективністю активності;
- захисту та збереження майна підприємства.

Досягнення мети аудиту основних засобів підприємства можливе через визначення чітких завдань, які наповнюють плани аудиторів та формують траєкторію перевірки. Серед основних завдань аудиту основних засобів можна виділити наступні:

- перевірку документального оформлення операцій, у тому числі, правильність оформлення актів приймання-передачі ОЗ; наявність інвентарних номерів та технічних паспортів; відповідність первинних документів нормам.
- оцінку правильності облікових процедур щодо відображення основних засобів на відповідних рахунках; правильність класифікації об'єктів;
- перевірку операцій з руху основних засобів, враховуючи обґрунтованість ліквідації та списання основних засобів підприємства.
- надання рекомендацій щодо підвищення ефективності управління основними засобами, враховуючи умови воєнного стану.

До «об'єктів аудиту основних засобів відносять:

- групи основних засобів; їх первинну і залишкову вартість;
- правильність документального оформлення операцій, пов'язаних з придбанням, виготовленням, рухом і вибуттям основних засобів;
- стан оперативного, інвентарного, аналітичного і синтетичного обліку; амортизацію та індексацію основних засобів;
- операції з капітального ремонту, технічного переобладнання, модернізації та реконструкції основних засобів;

– інформацію про порушення ведення обліку, нестачі, зловживання, які знайшли документальне підтвердження в актах ревізії, перевірок, висновках аудиторів, постановках правоохоронних органів» [50].

У свою чергу, «предметом аудиту операцій з основними засобами виступають стан та наявність основних засобів, номенклатура робочого плану рахунків, первинна й зведена документація щодо ведення обліку основних засобів на підприємстві, здійснення амортизаційних відрахувань, переоцінка основних засобів, інформація щодо проведення поточного або капітального ремонту, модернізація й реконструкція основних засобів, дані реєстрів, головної книги та фінансової звітності у частині основних засобів [30].

«Для оцінки ризиків аудитори застосовують різні методи, що базуються на аналізі зовнішніх і внутрішніх чинників, а також специфіки діяльності підприємства. Сучасні підходи до оцінки ризику включають ризико-орієнтований підхід, відповідно до якого аудитор оцінює потенційні ризики на ранньому етапі, а потім визначає основні напрямки перевірки, орієнтуючись на ті області, які можуть бути найбільш вразливими до викривлення облікових даних. Даний підхід підвищує точність аудиту та знижує ймовірність виникнення суттєвих помилок. Ризик-орієнтований підхід відповідає вимогам міжнародних стандартів аудиту (ISA), згідно з якими аудитор повинен детально вивчати всі чинники, що можуть впливати на об'єктивність аудиту, включаючи оцінку облікової політики підприємства, яка визначає порядок нарахування амортизації та переоцінки основних засобів. Згідно з ISA 315, аудитор повинен також враховувати ризики, пов'язані з внутрішнім контролем, включаючи ефективність облікової системи та політик підприємства, які впливають на основні засоби» [28].

Дослідження змісту аудиту основних засобів тісно пов'язано із питанням нормативного регулювання, яке базується на окремих рівнях, що представлено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

**Нормативно-правове регулювання аудиту основних засобів у
сучасних умовах**

Рівень	Нормативно-правовий акт
1	2
Перший	Цивільний кодекс, Бюджетний кодекс
Другий	Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність»
Третій	Міжнародні стандарти аудиту,
Четвертий	Постанови Кабінету Міністрів України, НП(С)БО, Методичні вказівки та рекомендації, Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Зазначимо, що основним нормативним документом є Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», а також Міжнародні стандарти аудиту, які регулюють питання організації і проведення аудиту, визначають суб'єктність аудиторів, напрямки аудиту, порядок сертифікації аудиторської діяльності, а також права, обов'язки і відповідальність аудиторів України [2].

На думку професора Ф. Ф. Бутинця «предметом аудиту операцій з основними засобами є господарські процеси та операції, що стосуються наявності, руху і використання основних засобів, а також відносини, що виникають при цьому» [30].

«Основними джерелами інформації для аудиту основних засобів є: облікова політика підприємства, установчі документи; первинні документи з обліку основних засобів: накладні, інвентарні картки, акти приймання-передачі, введення в експлуатацію, ліквідації, акти списання основних засобів, накази про ремонт основних засобів; облікові реєстри, що використовуються для відображення господарських операцій з обліку основних засобів; акти та довідки попередніх перевірок, аудиторські висновки та інша документація, що узагальнює результати контролю; головна книга; звітність підприємства» [17].

Базові джерела інформації для аудиту основних засобів в умовах воєнного стану представлено на рис. 3.2

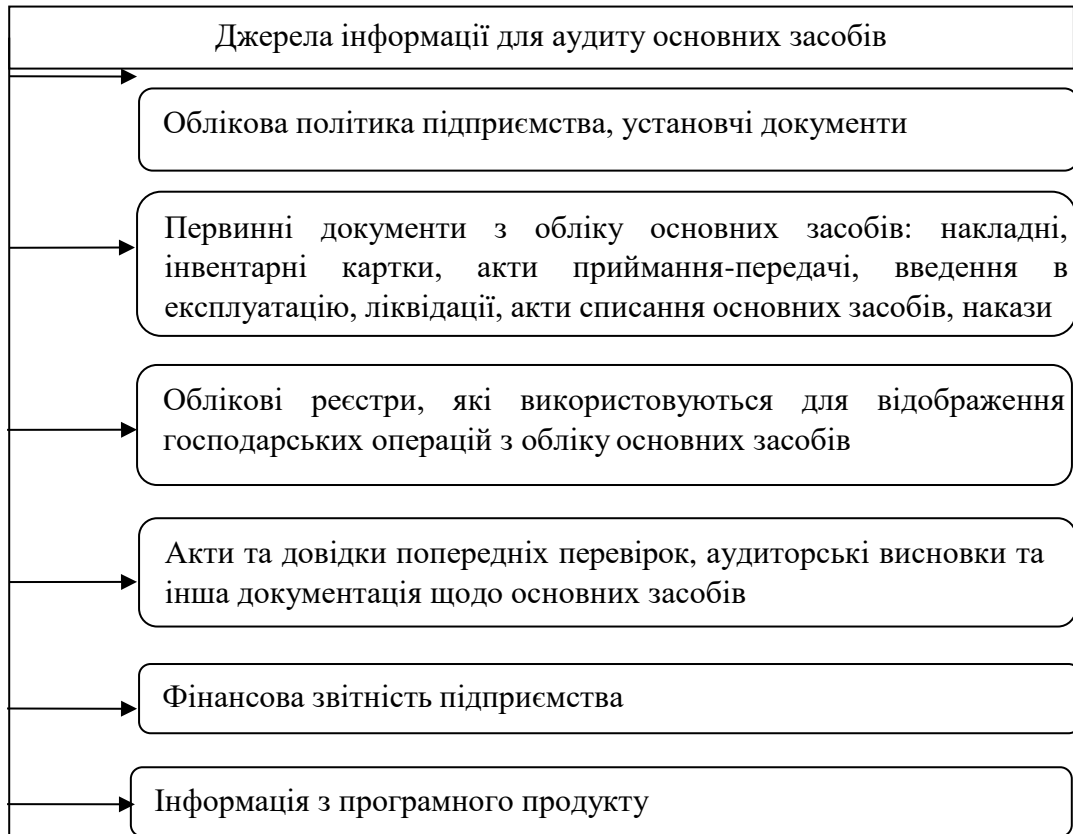

Рис. 3.2. Базові джерела інформації для аудиту основних засобів в умовах воєнного стану

Процес формування джерел інформації для проведення аудиту основних засобів представляє собою процедуру збору та дослідження відповідних даних, які надає підприємство для оцінки. Від якості та повноти інформаційних ресурсів залежить результат проведення аудиторської перевірки.

У сучасних складних умовах підприємство іноді не може надати аудитору паперові екземпляри документів з обліку основних засобів, тому у роботу беруться електронні документи, хмарні продукти та інші, що забезпечить якісну перевірку та знизить ризики аудитора.

Таким чином, аудит основних засобів представляє собою системний процес дослідження наявності та стану основних засобів, правильності

ведення їх обліку та відображення у фінансовій звітності. При цьому важливим є визначення предмету, об'єктів та джерел інформації аудиту, враховуючи також елемент нормативного регулювання. Крім того, наукові основи аудиту формують методологічну базу для незалежної перевірки правильності обліку основних засобів і забезпечують обґрунтованість аудиторського висновку.

3.2. Методологічні засади аудиту основних засобів на підприємстві

Організація та реалізація аудиторської перевірки базується на дотриманні системної методики, яка включає прийоми та способи дослідження, які враховують особливості об'єкта аудиту, джерел інформації та перелік завдань, які необхідно виконати аудитору.

Підкреслимо, що методологічні засади аудиту основних засобів охоплюють сукупність принципів, методів, процедур та нормативних вимог, які забезпечують об'єктивність, повноту та достовірність аудиторської перевірки. Ключові методологічні принципи аудиту основних засобів, які є основою проведення аудиту, візуалізовано на рис. 3.3.

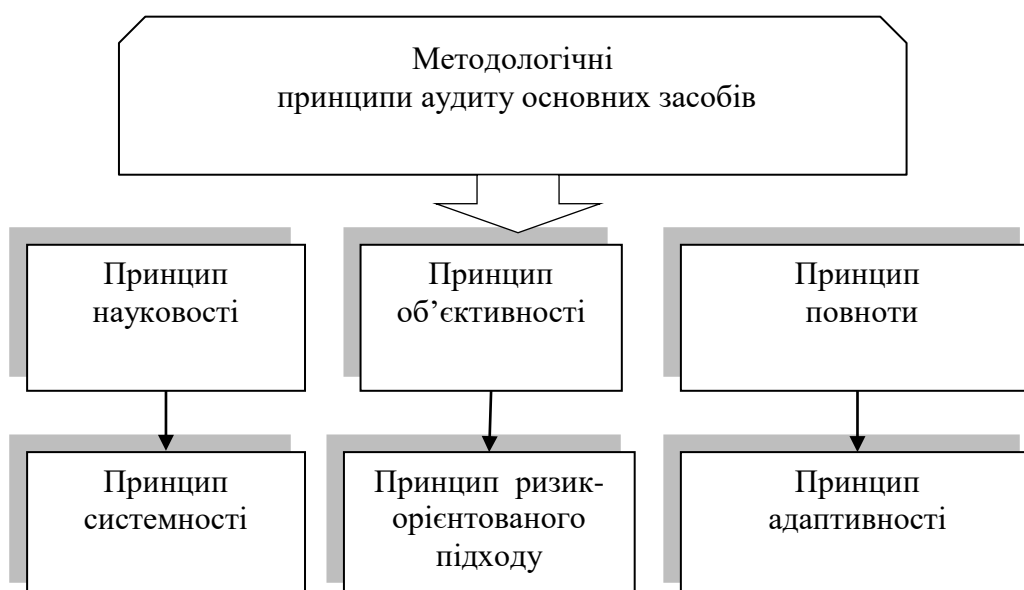

Рис. 3.3. Ключові принципи аудиту основних засобів

Аудит основних засобів є складною багатоступеневою процесуальною системою, яка ґрунтується на стандартизованих підходах, визначених міжнародними та національними нормативами, а також на методах фінансового аналізу, бухгалтерського обліку та управлінського контролю.

Визначення кожного з представлених принципів забезпечує розуміння пріоритетів аудиту основних засобів у сучасних умовах.

До ключових методологічних засад аудиту основних засобів належать:

– принцип науковості, який визначає використання науково обґрунтованих методів перевірки, документальної та фактичної інвентаризації, аналітичних та облікових процедур;

– принцип об'єктивності: незалежність аудитора, неупереджене оцінювання інформації та документально підтверджені факти;

– принцип повноти через відображення всіх аспектів відображення основних засобів: оцінка, рух, амортизація, знос, ремонт, модернізація;

– принцип системності, який забезпечується комплексною перевіркою повного циклу функціонування і використання основних засобів: від придбання, введення в експлуатацію до ліквідації чи вибуття;

– принцип ризик-орієнтованого підходу, а саме: визначення ділянок підвищеного ризику: більшого придбання, ремонту, модернізації, переоцінки, вибуття.

Таким чином, наукові основи аудиту формують методологічну базу для незалежної перевірки правильності обліку основних засобів і забезпечують обґрунтованість аудиторського висновку.

Під час підготовки до аудиторської перевірки основних засобів необхідним є визначення методів аудиту, які забезпечать досягнення мети та розв'язання поставлених завдань.

Методи аудиту основних засобів, які застосовуються під час перевірки, представлено на рис. 3.4

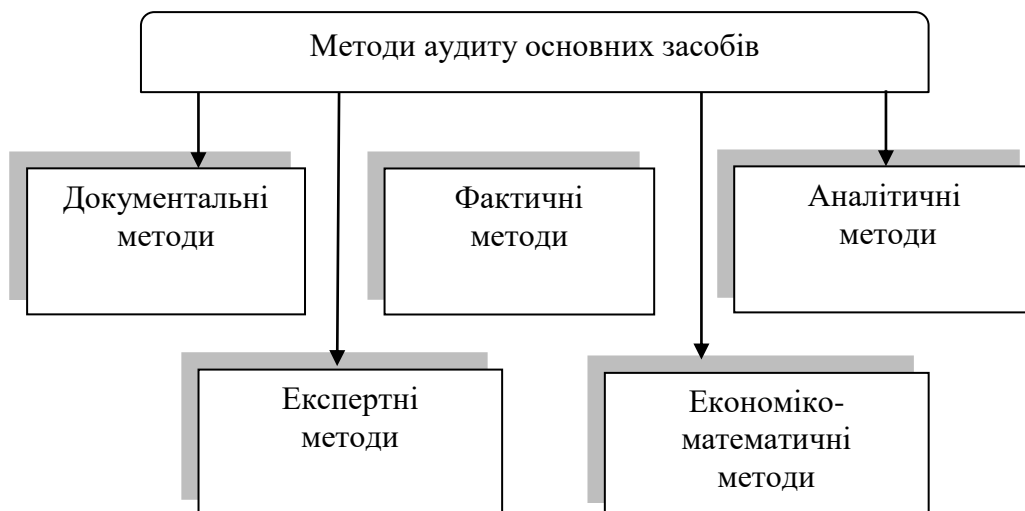

Рис. 3.4. Методи аудиту основних засобів у сучасних умовах господарювання

Представлені на рис. 3.2 методи аудиту мають свої особливості, а саме:

- документальні методи включають перевірку первинних документів (акти прийняття-передачі, інвентарні картки, технічні паспорти основних засобів); аналіз реєстрів бухгалтерського обліку; зіставлення даних у формах фінансової звітності.

- фактичні методи базуються на проведенні інвентаризації основних засобів; огляді технічного стану обладнання.

- аналітичні методи ґрунтуються на аналізі структури, руху та динаміки основних засобів, розрахунку відносних показників та індикаторів.

- експертні та економіко-математичні методи включають системну експертну оцінку технічного стану об'єктів; факторний аналіз впливу модернізації та ремонту тощо.

На думку науковців «основними методами, які використовуються при аудиті основних засобів, є опитування, фізична перевірка, порівняння, перерахунок, документальна перевірка, вибіркоче дослідження. Оскільки перевірка аудитором обліку основних засобів є процесом досить

трудомістким, потребує обробки великої кількості інформації, аудитор може застосовувати вибіркове дослідження основних засобів при прийнятному рівні аудиторського ризику» [29].

Важливо підкреслити, що методика аудиту основних засобів складається з окремих етапів, які є послідовними та містять відповідні документи, методичні прийоми, а також результати, що повинні співпадати з окресленими завданнями.

«Аудит основних засобів повинен включати у себе низку заходів для полегшення його проведення. Безпосередньо перед проведенням аудиту операцій з основними засобами необхідно затвердити план аудиту, визначити мету, об'єкти, основні завдання та джерела інформації, а також створити робочі документи, які будуть заповнюватись у процесі здійснення перевірки для полегшення написання висновків» [30].

Методологія проведення аудиту основних засобів будується на реалізації певного алгоритму, який представлено на рис. 3.5.

Підготовчий етап аудиту основних засобів може розпочатися задовго до самої перевірки. Перш, ніж погодитись на перевірку, аудиторська фірма повинна зібрати інформацію про господарську діяльність підприємства, використовуючи різні джерела (внутрішні та зовнішні), оцінивши всі ризики та витрати. Після всіх підготовчих кроків між аудиторською формою та підприємством підписується договір, в якому визначаються мета і завдання, вартість послуг, терміни проведення аудиторської перевірки.

Важливо, що «аудитор повинен оцінити систему внутрішнього контролю на підприємстві (яке в своїй діяльності використовує основні засоби), з метою формування плану та програми проведення перевірки. Створений безпосередньо перед проведенням перевірки план визначає послідовність дій аудитора, тобто в яких напрямках і з якою інтенсивністю буде проводитися перевірка. За результатами оцінки системи внутрішнього контролю основних засобів, аудитор формує думку в робочих документах, зокрема: отримані відомості про систему бухгалтерського обліку і

внутрішнього контролю, оцінку ризику невідповідності внутрішнього контролю» [29].

Рис. 3.5. Алгоритм проведення аудиторської перевірки основних засобів у сучасних умовах

Проміжний етап аудиту основних засобів пов'язаний із розробкою перших робочих документів, а саме: плану, програми аудиту основних засобів, з визначенням цілей та завдань.

Після даного етапу переходять по безпосередньої перевірки основних засобів з використанням обраних методичних прийомів та способів. При

цьому складаються супроводжуючі робочі документи аудитора, формується загальне враження щодо стану обліку основних засобів.

Під час заключного етапу підводяться підсумки проведеної аудиторської перевірки основних засобів, визначаються виявлені порушення, надаються рекомендації щодо їх усунення.

Деталізація представленого алгоритму проведення аудиту основних засобів забезпечує дотримання встановлених принципів та нормативів з урахуванням особливостей діяльності підприємства. Аналіз етапів аудиту основних засобів представлено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Етапи аудиту основних засобів

№	Назва етапу	Характеристика
1	2	3
1	Планування аудиту	Ознайомлення з діяльністю підприємства;
		оцінка аудиторських ризиків;
		визначення суттєвості;
		складання програми аудиту.
2	Проведення аудиторських процедур	перевірка правильності класифікації основних засобів;
		аналіз операцій надходження, введення в експлуатацію, модернізації, ремонту;
		перевірка нарахування амортизації;
		аналіз вибуття та ліквідації об'єктів;
		оцінка стану внутрішнього контролю.
3	Узагальнення результатів формування висновків та	систематизація отриманих доказів;
		оцінка відповідності обліку стандартам;
		формування аудиторського висновку.

Зазначимо, що «загальний план є документом організаційно-методологічного характеру, який містить основні етапи процесу аудиту, етапи розміщені у логічній послідовності. Відповідно до МСА "Планування" аудитор повинен розробити і документально оформити загальний план, який

має містити у собі обсяг перевірки і етапи перевірки. Загальний план аудиторської перевірки складається до початку проведення аудиту у суб'єкта господарювання. Існують різні підходи до форми і змісту загального плану, який має довільну форму, і аудитор на свій професійний розсуд розробляють зміст, структуру загального плану» [60].

На основі загального плану складається програма проведення аудиту основних засобів, яка містить конкретні об'єкти перевірки, прийоми та способи. «Програма аудиту включає перелік аудиторських процедур, які повинні відповідати критеріям твердження управлінського персоналу про достовірність інформації, поставленій меті аудиторської перевірки і завданням. Форма програми має довільну форму, аудитор обирає форму і перелік аудиторських процедур відповідно до свого професійного судження» [60].

Результати виконання аудиторських процедур щодо основних засобів фіксуються у відповідних робочих документах аудитора, які відображають обрану методику та логіку проведення аудиторської перевірки, особливо в умовах невизначеності та воєнного стану.

У відповідності до МСА 230 «Аудиторська документація» «аудиторська документація – записи виконаних аудиторських процедур, відповідних отриманих аудиторських доказів та висновків, яких дійшов аудитор (іноді також вживають такі терміни, як «робочі документи» або «робоча документація» [13].

Важливим етапом аудиту основних засобів є проведення аудиторських процедур, які включають документальну та фактичну перевірку основних засобів на підприємстві, що дає змогу встановити достовірність облікових даних, підтвердити реальність існування активів та оцінити правильність їх відображення у фінансовій звітності підприємства.

Під час дослідження «документів, операцій і записів аудитор може виявити певні порушення вимог чинного законодавства, типовими з яких є:

– неправильне формування первісної вартості при придбанні основних

засобів за рахунок включення до первісної вартості основних засобів;

– повністю або частково придбаних (створених) за рахунок позикового капіталу, витрат на сплату відсотків за користування кредитом;

– неправомірне переведення оборотних активів до складу основних засобів;

– неправильне визначення собівартості оборотних активів, товарів, готової продукції при зарахуванні їх до складу основних засобів;

– не включення різниці між залишковою та справедливою вартістю переданого об'єкта до складу витрат звітного періоду при отриманні основних засобів в обмін на схожі активи;

– збільшення вартості основних засобів на суму витрат, що здійснюються для підтримання об'єкта в робочому стані» [29].

Правильний вибір методів і якість їх реалізації суттєво впливають на результат аудиторської перевірки основних засобів. Запровадження методичних прийомів забезпечує оцінку наявності та стану основних засобів, визначення правильності їх класифікації, оцінки, амортизації та відображення в обліку.

Підкреслимо, що «проведення аудиту основних засобів дозволяє встановити їхній наявний та кількісний стан, відображення в обліку, витрати на ремонт і покращення, правильність нарахування амортизації та усунення їхніх недоліків, що дасть змогу досягнути високого рівня якісних характеристик фінансової звітності підприємства» [29].

На етапі узагальнення результатів аудиту основних засобів відбувається систематизація отриманих даних, оцінок, розрахунків і надається висновок аудитора в межах поставленої мети і завдань.

У відповідності до «МСА 700 (переглянутий) «Формування думки та складання звіту щодо фінансової звітності» Аудитор повинен сформувавши думку щодо того, чи фінансова звітність складена у всіх суттєвих аспектах відповідно до застосовної концептуальної основи фінансового звітування. Для того щоб сформувавши таку думку, аудитор повинен визначити, чи

отримав він обґрунтовану впевненість щодо відсутності у фінансовій звітності в цілому суттєвих викривлень унаслідок шахрайства або помилки» [13].

Враховуючи зазначене, аудитор повинен скласти аудиторський висновок, який буде відображати думку аудитора з наданням відповідних доказів. Аудиторський висновок є фінальним етапом аудиту основних засобів та містить оцінку того, чи відображає фінансова звітність підприємства у всіх суттєвих аспектах його фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів. При цьому виділяють певні види аудиторських висновків, які представлено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Види аудиторських висновків

Вид аудиторського висновку	Характеристика	Підстава (МСА)	Типове формулювання
1	2	3	4
Немодифікований аудиторський висновок	Фінансова звітність достовірно відображає фінансовий стан підприємства. Суттєвих викривлень не виявлено.	МСА 700 – достатні та належні докази, відсутність викривлень [13].	«Фінансова звітність достовірно подає у всіх суттєвих аспектах...» [13].
Думка з застереженням	Викривлення є суттєвими, але не всеохоплюючими; або існує часткове обмеження обсягу аудиту.	МСА 705 – суттєві, але не всеохоплюючі викривлення або часткове обмеження доступу [13]	«За винятком впливу обставин, наведених у розділі..., фінансова звітність подає достовірно...» [13].
Негативна думка	Викривлення суттєві та всеохоплюючі. Звітність не відповідає реальному фінансовому стану.	МСА 705 – суттєві та всеохоплюючі викривлення.	«Фінансова звітність не подає достовірно у всіх суттєвих аспектах...» [13].
Відмова від висловлення думки	Аудитор не може отримати достатні докази; обмеження обсягу є суттєвими та всеохоплюючими.	МСА 705 – неможливість отримати докази, суттєві обмеження в обов'язках.	«Аудитор не може висловити думку щодо фінансової звітності через...» [13].

Вибір аудиторського висновку залежить від отриманих результатів перевірки та якості наданих джерел та аудиторських доказів.

Таким чином, методологія та методика аудиту основних засобів базується на відповідних етапах, кожен з яких включає аналітичні процедури, оформлюється робочими документами. Джерелами інформації аудиту основних засобів є первинні документи, облікові регістри, фінансова звітність, інші додаткові дані, а також нормативно-правові документи, які регулюють питання обліку та аудиту основних засобів підприємства, враховуючи умови воєнного стану.

3.3. Практичні аспекти аудиту основних засобів підприємства ПрАТ «Фірма Еліпс»

З урахуванням нормативних правил та умов функціонування на ПрАТ «Фірма Еліпс» було проведено аудит основних засобів.

Аудит проводився у відповідності з вимогами та положеннями Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» та відповідно до вимог Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (далі - МСА) [13].

На ПрАТ «Фірма Еліпс» аудиторська перевірка основних засобів була проведена у період з 10.07.2025-28.07.2025 р. аудиторською фірмою ТОВ «ПРОФАУДИТ» з метою висловлення аудитором думки про те, чи річна фінансова звітність відображає достовірно, в усіх суттєвих аспектах фінансовий стан підприємства станом на 31.12.2024 р., його фінансові результати, відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку України.

Аудит було проведено за адаптованими етапами, що представлено і табл. 3.4.

Таблиця 3.4

**Адаптовані етапи аудиту основних засобів ПрАТ та робочі документи
аудитора**

Етап аудиту	Зміст робіт	Робочі документи аудитора
1	2	3
Планування аудиту	Ознайомлення з підприємством, оцінка ризиків, визначення суттєвості, складання програми аудиту	<ul style="list-style-type: none"> • Анкета внутрішнього контролю ОЗ • Ознайомлення з діяльністю клієнта • Матриця ризиків (МСА 315) • Розрахунок суттєвості (МСА 320) • План аудиту • Програма аудиту основних засобів
Перевірка надходження основних засобів	Перевірка документального оформлення придбання, правильність класифікації та оцінки	<ul style="list-style-type: none"> • Перелік первинних документів щодо надходження • Тест класифікації та оцінки ОЗ • Звірка з обліковими регістрами
Перевірка амортизації	Контроль правильності методів амортизації та відповідності обліковій політиці	<ul style="list-style-type: none"> • Таблиця перерахунку амортизації • Документ перевірки методу амортизації • Звірка з Головною книгою
Перевірка технічного стану та інвентаризації	Встановлення фактичної наявності та стану основних засобів	<ul style="list-style-type: none"> • Протокол участі в інвентаризації • Акт звірки фактичної наявності • Фотофіксація стану об'єктів
Перевірка вибуття та ліквідації	Перевірка правильності оформлення списання та визначення результату вибуття	<ul style="list-style-type: none"> • Перевірка актів списання (ОЗ-3) • Робочий документ оцінки обґрунтованості списання • Перевірка розрахунку фінансового результату
Перевірка переоцінки (за наявності)	Контроль відповідності процедур переоцінки стандартам	<ul style="list-style-type: none"> • Таблиця порівняння вартостей • Перевірка експертних оцінок • Перевірка проводок переоцінки
Аналітичні процедури	Оцінка ефективності, структури та динаміки основних засобів	<ul style="list-style-type: none"> • Розрахунок коефіцієнтів • Аналітичні таблиці та графіки
Узагальнення результатів	Систематизація доказів, формування висновку	<ul style="list-style-type: none"> • Таблиця порушень • Оцінка достатності доказів • Лист-підтвердження керівництва (МСА 580) • Аудиторський висновок

Для детальної аудиторської перевірки операцій з основними засобами ПрАТ «Фірма Еліпс» аудиторській фірмі ТОВ «ПРОФАУДИТ» було надано необхідні документи, а саме: первинні документи з обліку основних засобів,

облікові реєстри з автоматизованої системи обліку за період за 2024 рік, а також фінансова звітність ПрАТ «Петросталь» за 2024 рік у повному складі.

Після ознайомлення аудиторською фірмою ТОВ «ПРОФАУДИТ» з діяльністю ПрАТ «Фірма Еліпс» був підписаний договір про надання аудиторських послуг, з урахуванням попередніх домовленостей щодо терміну проведення та вартості аудиторських та супутніх послуг.

Важливим етапом аудиторської перевірки на ПрАТ «Фірма Еліпс» аудитор ТОВ «ПРОФАУДИТ» є планування. На даному етапі формується загальна стратегія аудиту, визначаються обсяги та напрями перевірки, оцінюються ризики суттєвих викривлень та складаються план (Додаток 11) і програма аудиту основних засобів, що наведені в Додатку 12).

На підготовчому етапі аудиторської перевірки основних засобів було проведено оцінювання системи внутрішнього контролю ПрАТ «Фірма Еліпс». Для визначення рівня ефективності контролю за обліком основних засобів аудитор ТОВ «ПРОФАУДИТ» здійснив тестування, результати якого зафіксовано в робочому документі «Тест внутрішнього контролю основних засобів» (Додаток 13).

На даному етапі аудиторської перевірки було проаналізовано організацію контролю за збереженням основних засобів на ПрАТ «Фірма Еліпс». У ході перевірки встановлено, що всі основні засоби підприємства закріплені за матеріально-відповідальними особами, які офіційно працюють на підприємстві, що підтверджується чинними договорами про повну матеріальну відповідальність. При цьому первинна документація, яка відображає рух та наявність основних засобів, оформлюється відповідно до вимог чинного законодавства та внутрішніх нормативних актів підприємства.

Особи, відповідальні за облік, збереження та переміщення основних засобів, призначені наказами керівника ПрАТ «Фірма Еліпс». Для оформлення операцій надходження, введення в експлуатацію, переміщення та вибуття основних засобів створюються постійно діючі та тимчасові комісії, діяльність яких регламентується внутрішніми документами ПрАТ

«Фірма Еліпс».

Установлено, що місця зберігання та експлуатації основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс» перебувають у належному технічному стані та забезпечені необхідними умовами охорони.

Крім того, аудитором ТОВ «ПРОФАУДИТФ» складено тести з питань відображення в обліку операцій з основними засобами та проведено відповідне перевірку достовірності первинних документів (Додаток 14).

Наступним етапом аудиторської перевірки є оцінка достовірності результатів інвентаризації основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс». На цьому даному етапі аудитор ТОВ «ПРОФАУДИТ» здійснює контроль за організацією та проведенням інвентаризації, а також проводить вибіркочку перевірку її результатів. Робочими документами аудитора виступають інвентаризаційні описи, протоколи роботи інвентаризаційної комісії, порівняльні відомості та дані бухгалтерського обліку щодо основних засобів.

Зазначимо, що аудитором досліджено правильність проведення інвентаризації, зокрема: дотримання установлених термінів її проведення, відповідність складання інвентаризаційних описів чинним нормативним вимогам, оформлення документів інвентаризаційних комісій, а також порядок відображення результатів інвентаризації у бухгалтерському обліку ПрАТ «Фірма Еліпс» (Додаток 15).

Важливим кроком при проведенні аудиторської перевірки основних засобів є оцінка якості синтетичного та аналітичного обліку ПрАТ «Фірма Еліпс», яка включає аналіз даних облікових реєстрів та відповідних первинних документів в електронному та паперовому вигляді, враховуючи умови роботи підприємства під час воєнного стану.

За результатами аудиторської перевірки ПрАТ «Фірма Еліпс» за період з 01.01.2024 р. по 31.12.2024 р. встановлено наступне:

– валюта Балансу ПрАТ «Фірма Еліпс» на кінець 2024 року становить 165 276 тис. грн (рядок 1900 форми №1);

- вартість оборотних активів станом на 31.12.2024 р. становить 85 277 тис. грн, що підтверджено даними Балансу (рядок 1195);
- значну частку активів підприємства формують основні засоби, залишкова вартість яких на кінець 2024 року складає 69 999 тис. грн (рядок 1010). Їх первісна вартість становить 200442 тис. грн, а сума накопиченого зносу – 130 443 тис. грн;
- протягом 2024 року на ПрАТ «Фірма Еліпс» спостерігалось збільшення первісної вартості основних засобів (відображено у Примітках до річної фінансової звітності), що свідчить про модернізацію та оновлення частини виробничих активів;
- поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги на кінець 2024 року становить 4 384 тис. грн, а за розрахунками з бюджетом – 1 216 тис. грн.

З огляду на значну питому вагу основних засобів у структурі активів аудитор ТОВ «ПРОФАУДИТ» застосовує комбінований підхід, використовуючи як суцільну, так і вибіркочу перевірку документів, що підтверджують надходження, рух, модернізацію та вибуття основних засобів на ПрАТ «Фірма Еліпс». Особлива увага приділяється достовірності інвентаризації, правильності нарахування амортизації та відповідності методів обліку чинним стандартам.

Взагалі, за результатами узагальнення матеріалів аудиторської перевірки основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс» за період з 01.01.2024 р. по 31.12.2024 р., яка проводилась у період з 10.07.2025 по 28.07.2025 р. аудиторською фірмою ТОВ «ПРОФАУДИТ», була сформована немодифікована аудиторська думка. Зазначене свідчить про те, що фінансова звітність ПрАТ «Фірма Еліпс» у всіх суттєвих аспектах достовірно відображає фінансовий стан підприємства та відповідає вимогам концептуальної основи фінансової звітності, з урахуванням умов функціонування підприємства в період воєнного стану, що представлено в аудиторському висновку (Додаток 16).

У процесі формування висновку аудитор ТОВ «ПРОФАУДИТ» визначив низку рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності управління основними засобами на ПрАТ «Фірма Еліпс» та вдосконалення внутрішнього контролю в умовах підвищених ризиків, пов'язаних з воєнним станом. Зокрема, рекомендується:

- посилити контроль за фізичним збереженням основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс» через впровадження систем відеоспостереження, обмеження доступу до зон зберігання та регулярне оновлення переліку відповідальних осіб;

- удосконалити процес інвентаризації, зокрема застосовувати цифрові інструменти фіксації результатів (QR-кодування, електронні інвентаризаційні відомості) для зменшення помилок та пришвидшення обробки даних;

- підвищити ефективність внутрішнього контролю ПрАТ «Фірма Еліпс» шляхом введення періодичних перевірок стану обладнання, а також моніторингу дотримання порядку документального оформлення операцій з основними засобами.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме збереженню активів ПрАТ «Фірма Еліпс», зниженню ризиків їх втрати чи пошкодження, а також підвищить рівень прозорості й ефективності управління основними засобами ПрАТ «Фірма Еліпс» в умовах воєнного стану.

3.4. Шляхи удосконалення аудиту основних засобів на підприємстві

У сучасних умовах процес удосконалення аудиту основних засобів є важливою передумовою підвищення достовірності фінансової звітності, ефективності системи внутрішнього контролю та мінімізації ризиків викривлення інформації про необоротні активи. З огляду на зростання економічних та операційних ризиків, особливо в умовах воєнного стану, аудит основних засобів потребує системного підходу та впровадження

сучасних методичних рішень. До основних напрямів удосконалення аудиту можна віднести такі:

1. Впровадження інформаційних технологій у процес аудиту

- використання комп'ютеризованих систем аудиту (СААТ) для аналізу руху основних засобів;
- застосування електронних інвентаризаційних відомостей, QR-кодування та сканування інвентарних номерів;
- автоматизовані модулі для перевірки амортизації, переоцінок і дооцінок;
- застосування аналітичних інструментів для виявлення аномалій у даних (аналітичні процедури на основі великих масивів інформації).

2. Посилення системи внутрішнього контролю за основними засобами

- регулярний аудит процедур інвентаризації та оновлення інвентаризаційних описів;
- контроль за повнотою документального оформлення операцій із введення, переміщення та вибуття основних засобів;
- запровадження переліків відповідальних осіб з чітким розмежуванням повноважень.

На думку практиків, організація і методика проведення аудиту відображається в програмі аудиту, яка є переліком дій аудитора на кожному етапі перевірки. Програма аудиту повинна відповідати певним визначеним критеріям якості аудиторської перевірки: А – наявність; Б – правдивість; В – права та зобов'язання; Г – повнота; Д – вимірювання; Е – оцінка вартості; Є – подання і розкриття. В табл. 5 пропонується програма аудиту амортизації основних засобів, яка надасть можливість визначити характер, час та обсяг перевірки для якісного проведення запланованих аудиторських процедур, що необхідні для виконання загального плану аудиту [44].

3. Підвищення якості аудиторських доказів

- перевірка технічної документації, паспортів, гарантійних талонів, актів технічного огляду;

– використання зовнішніх незалежних експертів для оцінки технічного стану та справедливої вартості активів.

Зауважимо, що необхідним є запровадження оновленого робочого документу, який буде відстежувати терміни надходження основних засобів на підприємство, що представлено в табл. 3.5. Запропонований робочий документ забезпечить якість зібраної інформації.

Таблиця 3.5

**Робочий документ аудитора щодо руху
основних засобів**

№	Системні первинні документи				Відображено в бухгалтерському обліку			Можливі відхилення		Примітки
	№ док.	Дата	Найменування	Сума, грн	№ рядка	Обліковий реєстр	Сума, грн	Сума первинно годок.	Сума в обліку	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

4. Удосконалення методичного підходу до аудиту амортизації

- перевірка обґрунтованості вибору методів амортизації;
- аналіз відповідності строків корисного використання фактичним умовам експлуатації;
- тестування системи автоматичного нарахування амортизації;
- оцінка коректності проведених переоцінок і зменшень корисності.

Зазначимо, що «удосконалення методики проведення аудиту основних засобів на підприємствах відіграє важливу роль у функціонуванні підприємств та формуванні звітності для внутрішніх і зовнішніх користувачів. Це в подальшому викликає необхідність у дослідженні функціонування системи аудиту на підприємствах відповідно до міжнародних стандартів. Надання оцінки функціонування системи аудиту дасть змогу визначитися в доцільності впровадження такої служби» [45].

5. Застосування ризик-орієнтованого підходу

- фокусування уваги на операціях з високим ризиком викривлення (вибуття, модернізація, консервація активів);
- формування карти ризиків щодо обліку основних засобів;
- спрямування аудиторських процедур на найбільш ризикові ділянки обліку.

б. Урахування факторів воєнного стану

- перевірка наявності документів, що підтверджують переміщення або втрату основних засобів;
- контроль за відображенням пошкоджених активів та страхових відшкодувань;
- оцінка ризику фізичної втрати активів і стану їх збереження.

Підкреслимо, що на якість проведення аудиту основних засобів впливає рівень професійної підготовки аудиторів, який повинен підвищуватись за рахунок участі у вебінарах, семінарах та інших заходах, які спрямовані на підтримку відповідного рівня аудиторської діяльності.

Таким чином, шляхи оптимізації аудиту основних засобів передбачають інтеграцію сучасних цифрових інструментів, посилення системи внутрішнього контролю, підвищення якості аудиторських доказів та урахування ризиків воєнного часу. Поступова реалізація представлених напрямів сприятиме підвищенню достовірності даних фінансової звітності, ефективності управління необоротними активами та мінімізації ризиків їх знецінення чи втрати, що є важливим у сучасних умовах господарювання.

Висновки до розділу 3

1. Зазначено, що наукові основи аудиту обґрунтовуються на загальних принципах теорії контролю, економічного аналізу та бухгалтерського обліку, а також на міжнародних та національних стандартах аудиту.

Аудит основних засобів представляє собою системний процес дослідження наявності та стану основних засобів, правильності ведення їх обліку та відображення у фінансовій звітності. При цьому важливим є

визначення предмету, об'єктів та джерел інформації аудиту, враховуючи також елемент нормативного регулювання.

2. Методологія та методика аудиту основних засобів базується на відповідних етапах, кожен з яких включає аналітичні процедури, оформлюється робочими документами. Джерелами інформації аудиту основних засобів є первинні документи, облікові регістри, фінансова звітність, інші додаткові дані, а також нормативно-правові документи, які регулюють питання обліку та аудиту основних засобів підприємства, враховуючи умови воєнного стану.

3. Визначено, що за результатами аудиторської перевірки ПрАТ «Фірма Еліпс» за період з 01.01.2024 р. по 31.12.2024 р. встановлено наступне:

- валюта Балансу ПрАТ «Фірма Еліпс» на кінець 2024 року становить 165 276 тис. грн; вартість оборотних активів станом на 31.12.2024 р. становить 85 277 тис. грн, що підтверджено даними Балансу;

- значну частку активів підприємства формують основні засоби, залишкова вартість яких на кінець 2024 року складає 69 999 тис. грн. Їх первісна вартість становить 200442 тис. грн, а сума накопиченого зносу – 130 443 тис. грн;

- протягом 2024 року на ПрАТ «Фірма Еліпс» спостерігалось збільшення первісної вартості основних засобів (відображено у Примітках до річної фінансової звітності), що свідчить про модернізацію та оновлення частини виробничих активів.

4. Підкреслено, що вдосконалення аудиту основних засобів передбачає впровадження сучасних цифрових технологій, зміцнення внутрішнього контролю, підвищення якості аудиторських доказів і врахування ризиків, зумовлених воєнним станом. Послідовне впровадження запропонованих заходів забезпечить більшу достовірність фінансової звітності, ефективніше управління необоротними активами та зниження ризиків їх знецінення або втрати в актуальних умовах функціонування підприємств.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

В результаті проведеного дослідження особливостей обліку, аналізу та аудиту основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс» можна зробити наступні висновки:

1. Досліджено теоретичні, нормативні і практичні аспекти обліку основних засобів, встановлено, що ефективна організація обліку цієї категорії активів є ключовим елементом формування достовірної фінансової інформації та забезпечення раціонального управління ресурсами підприємства.

2. Вивчено методологію обліку основних засобів, що підтвердило чіткість регламентування порядку їх відображення у бухгалтерському обліку, ведення аналітики та застосування первинних документів. Водночас важливим є правильний вибір методу амортизації та дотримання принципів формування первісної вартості, оскільки ці рішення безпосередньо впливають на фінансові результати та структуру балансу підприємства.

3. Впровадження сучасних інформаційних технологій, автоматизація облікових процесів, удосконалення процедур інвентаризації, переоцінки та ремонту, а також адаптація методів амортизації відповідно до характеру використання активів сприятимуть формуванню більш об'єктивних та прозорих даних про стан і рух основних засобів.

4. Доведено, що ефективність використання основних засобів певною мірою залежить від ефективності виробництва, собівартості продукції, розміру прибутку та фінансового стану підприємства. Мета аналізу основних засобів – це всебічна оцінка їх складу, технічного стану та ефективності використання з метою підвищення результативності діяльності підприємства, особливо в умовах невизначеності та глобальних і локальних викликів.

2. Методологічні засади аналізу основних засобів охоплюють сукупність методів, принципів, інформаційних джерел і показників, за допомогою яких створюється оцінка складу, стану та ефективності

використання основних засобів підприємства. Крім того, вони забезпечують наукове обґрунтування аналітичного процесу та надають можливість отримати своєчасну, об'єктивну, достовірну та системну інформацію для прийняття управлінських рішень, що особливо важливо в умовах невизначеності.

3. На основі даних аналізу ПрАТ «Фірма Еліпс» чистий дохід від реалізації у 2024 році збільшився на 59622 тис. грн, що свідчить про зростання попиту на продукцію та розширення обсягів продажів.

У свою чергу, собівартість також зросла (на 25 897 тис. грн), при цьому темп зростання доходів був значно вищим, що позитивно вплинуло на фінансовий результат. Зазначимо, що валовий прибуток зріс на 33 725 тис. грн, тобто на 52%, що є показником ефективності.

Основним видом діяльності ПрАТ «Фірма Еліпс» є проектування, виробництво та впровадження полімерної тари - флаконів, банок, контейнерів, пакувальних матеріалів, закупорювальних елементів та аксесуарів, що застосовуються у медичній, парфумерно-косметичній, харчовій, аграрній та хімічній галузях.

Визначено, що аналіз структури основних засобів ПрАТ «Фірма Еліпс» за 2022–2024 роки продемонстрував певні зміни у співвідношенні активної та пасивної частини основних засобів. Зазначимо, що зросла частка машин та обладнання, яка у 2022 році становила 55,08 %, у 2023 році – 54,99 %, тоді як у 2024 році вона досягла 56,76 %. у 2024 році ПрАТ «Фірма Еліпс» суттєво активізувало інвестиційну діяльність порівняно з 2023 роком.

4. Досліджено, що воєнний стан створює додаткові загрози та ускладнення для управління основними засобами підприємства, що обґрунтовує потребу вдосконалення методичних підходів до їх аналізу. Високий рівень ризиків, можливість пошкодження або втрати активів, перебої в логістиці та доступі до ресурсів вимагають оперативного, точного та системного контролю за станом матеріально-технічної бази. Розробка та запровадження шляхів покращення аналізу основних засобів

базується на дослідженні проблемних аспектів на ПрАТ «Фірма Еліпс» та поступовому адаптаційному процесі, який пов'язаний із застосуванням додаткових індикаторів моніторингу основних засобів, розширенням системи показників для оцінки стану та ефективності використання основних засобів.

5. Зазначено, що наукові основи аудиту обґрунтовуються на загальних принципах теорії контролю, економічного аналізу та бухгалтерського обліку, а також на міжнародних та національних стандартах аудиту.

Аудит основних засобів представляє собою системний процес дослідження наявності та стану основних засобів, правильності ведення їх обліку та відображення у фінансовій звітності. При цьому важливим є визначення предмету, об'єктів та джерел інформації аудиту, враховуючи також елемент нормативного регулювання.

2. Методологія аудиту основних засобів базується на відповідних етапах, кожен з яких включає аналітичні процедури, оформлюється робочими документами. Джерелами інформації аудиту основних засобів є первинні документи, облікові регістри, фінансова звітність, інші додаткові дані, а також нормативно-правові документи, які регулюють питання обліку та аудиту основних засобів підприємства, враховуючи умови воєнного стану.

3. Визначено, що за результатами аудиторської перевірки ПрАТ «Фірма Еліпс» за період з 01.01.2024 р. по 31.12.2024 р. встановлено наступне:

- валюта Балансу ПрАТ «Фірма Еліпс» на кінець 2024 року становить 165 276 тис. грн;
- вартість оборотних активів станом на 31.12.2024 р. становить 85 277 тис. грн, що підтверджено даними Балансу;
- значну частку активів підприємства формують основні засоби, залишкова вартість яких на кінець 2024 року складає 69 999 тис. грн. Їх первісна вартість становить 200442 тис. грн, а сума накопиченого зносу – 130 443 тис. грн;

– протягом 2024 року на ПрАТ «Фірма Еліпс» спостерігалось збільшення первісної вартості основних засобів (відображено у Примітках до річної фінансової звітності), що свідчить про модернізацію та оновлення частини виробничих активів.

4. Підкреслено, що вдосконалення аудиту основних засобів передбачає впровадження сучасних цифрових технологій, зміцнення внутрішнього контролю, підвищення якості аудиторських доказів і врахування ризиків, зумовлених воєнним станом. Послідовне впровадження запропонованих заходів забезпечить більшу достовірність фінансової звітності, ефективніше управління необоротними активами та зниження ризиків їх знецінення або втрати в актуальних умовах функціонування підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI: станом на 09.10.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 15.10.2025).
2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 01.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 15.10.2025).
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 01.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 15.10.2025).
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ М-ва фінансів України від 30.11.99 №291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 15.10.2025).
5. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ М-ва фінансів України від 30.11.99 №291 станом на 09.12.20225. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text> (дата звернення: 15.10.2025).
6. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ М-ва фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 : станом на 23 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 15.10.2025).
7. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ М-ва фінансів України від 27.04.2000 р. № 92: станом на 3 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00> (дата звернення: 15.10.2025).
8. Про затвердження Національного положення (стандарту)

бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» : Наказ Міністерства фінансів України від 31 січ. 2000 р. № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00> (дата звернення: 24.10.2025).

9. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : Наказ Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення: 24.10.2025).

10. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України від 31 груд. 1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення: 05.09.25)

11. Про затвердження Національного положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність»: Наказ М-ва фінансів України від 07.11.2003 №617 станом на 03.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1054-03#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

12. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ М-ва фінансів України від 02.09.2014 р. № 879 : станом на 03.11.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

13. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2020 року / Міжнародна федерація бухгалтерів. URL: https://www.apob.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Ukr_IAASB_NB_2020-Part_%D0%86.pdf (дата звернення: 25.09.2025).

14. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16). Основні засоби: Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014 (дата звернення: 15.10.2025).

15. Азаровська Ю. В. Міжнародна практика та вітчизняний досвід

обліку необоротних активів. URL:
[http://www.mnau.edu.ua/studentresearchjournal/
 studentresearchjournal021.pdf](http://www.mnau.edu.ua/studentresearchjournal/studentresearchjournal021.pdf).
 (дата звернення: 15.10.2025).

16. Бабич В. Витрати на ремонт та поліпшення основних засобів: обліковий і податковий аспекти. Бухгалтерський облік і аудит. 2013. № 8. С. 10–13.

17. БОНДАРЕНКО Н. М., ДОРОФІЄНКО А. В. Аудит основних засобів на промисловому підприємстві. Вісник Хмельницького національного університету. 2019, № 1. URL:
<https://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/11-14.pdf>. (дата звернення: 05.10.2025).

18. Бойко В.М. Бізнес: словник-довідник. Київ: Україна, 2008. 565 с.

19. Бойчук Є. Консервація основних засобів: механізм, бухгалтерський та податковий облік. Все про бухгалтерський облік. 2012. № 51. С. 6-11.

20. Болюх М.А., Бурчевський В.З., Горбатюк М.І. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2003. 556 с.

21. Бондар О. Проблеми визнання основних засобів у бухгалтерському і податковому обліку. Бухгалтерський облік і аудит. 2013. № 4. С. 23–27.

22. Бразілій М. Н. Організація і методика аудиту основних засобів та шляхи його вдосконалення. Економіка та держава. 2011. № 24. С. 104–109.

23. Бурова Т. А. Проблемні питання класифікації основних засобів. Облік, аналіз і аудит в умовах регіонального розвитку економіки. Матеріали І Регіональної науково-практичної конференції. Миколаїв : МНУ, 2015. С. 30-33.

24. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладі., 8-ме вид., доп. і перероб. - Житомир: ПП "Рута", 2009. - 912 с.

25. Бухгалтерські програми українського виробництва URL:

<https://dilovod.ua/blog/prohramy-dlya-bukhhaltersko-ho-obliku/> (дата звернення: 5.11.2025).

26. Войнаренко М. П., Пономарьова Н. А., Замазій О. В. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 488 с.

27. Гевлич Л. Л. Місце ризику в процесі незалежного аудиту. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. 2023. №73, С. 73-78. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2023-73-11>.

28. Гнатюк А. А. Ризик-орієнтований аудит основних засобів: сучасні методи та міжнародні стандарти. Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics». 2024. № 47. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/47-2024/hnatyuk.pdf>. (дата звернення: 6.11.2025).

29. Гуцаленко Л.В., Гловюк А.С., Ковальчук І.В. Організація обліку та аудиту основних засобів. ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО. 2017. Вип 18. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/123.pdf. (дата звернення: 10.07.2025).

30. Даценко Г.В., Кудирко О.М. Особливості проведення аудиту основних засобів на виробничих підприємствах. ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО. 2022. Вип. 46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-32>. (дата звернення: 15.10.2025).

31. Інвентаризація основних засобів. https://www.vostok.dp.ua/ukr/infa1/Avtomatizatsiya/Inventarizatsiya_osnovnykh_sredstv/ (дата звернення: 09.09.2025)

32. Єгорова О. В. Аналіз використання основних засобів сільськогосподарських підприємств: галузевий аспект. Економічна думка. 2016. № 1. С. 106-112.

33. Єфременко О. В. Деякі питання обліку основних засобів. URL: http://www.rusnauka.com/16_NPRT_2009/Economics/47688.doc.htm. (дата звернення: 15.10.2025).

34. Жук, В. В. Облік і контроль основних засобів (на прикладі державних підприємств в галузі культури України): автореф. дис. ... канд. екон. наук. 2016. URL: <http://samzan.ru/18639> (дата звернення: 15.10.2025).

35. Згурська С.Й. Суттєвість в аудиті фінансової звітності: найкращі практики застосування та документування. Аудитор України. 2020. № 1-2. С. 10-21.

36. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. Економічний аналіз: теорія і практика : підручник. Львів: Магнолія, 2008. 440 с.

37. Кірсанова В.В., Волощук Л.О., Філіппова С.В. Обліково-аналітичні інструменти управління реальними інвестиціями в процесі інноваційного розвитку промислових підприємств: моногр. Одеса: ФОП Бондаренко М.О. 2015. 198 с.

38. Колісник О.П., Поліщук М.С. Теоретичні аспекти обліку основних засобів. ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО. 2018. Вип. 19. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/191.pdf (дата звернення: 15.10.2025).

39. Кременок А.М. ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ СТАНУ ТА РУХУ ОСНОВНИХ «ЗАСОБІВ. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/710399>. (дата звернення: 10.10.2025).

40. Лопатовська, О., Нікольчук, Ю., & Бондарук, С. Основні засоби підприємства: методика аналізу та ефективність використання. Трансформаційна економіка. 2023. (5 (05), С. 75-81. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-5-13> (дата звернення: 15.10.2025).

41. Луцька Н., Цюцяк І., Цюцяк А. Сутність основних засобів та аналіз ефективності їх використання в умовах цифрової трансформації. Галицький економічний вісник, № 6 (91) 2024 URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.06 (дата звернення: 15.10.2025).

42. Макаренко А.П., О. В. Алістратов О.В. Удосконалення

організації і методики обліку операцій із основними засобами на підприємствах для визнання витрат на амортизацію. АГРОСВІТ № 23, 2024 DOI: 10.32702/2306-6792.2024.23.60

43. Макаренко А.П., Шама М.В. Аудит основних засобів на підприємстві та напрями його вдосконалення. АГРОСВІТ № 2, 2020 DOI: 10.32702/2306792.2020.2.30

44. Макаренко А. П., Гречана Л.С. Удосконалення методичних підходів до проведення аудиту амортизації основних засобів. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/5.3/175.pdf> (дата звернення: 15.10.2025).

45. Макаренко А.П., Курсон О.О. Удосконалення аудиту основних засобів на підприємстві. Ефективна економіка. 2019. №12. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2019/11.pdf (дата звернення: 15.10.2025).

46. Маренич Т. Г. Методичні підходи до оцінки ефективності використання основних засобів. URL: http://www.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_127/05. (дата звернення: 15.10.2021).

47. Маяковська Ц. В. Аналіз ефективності використання основних засобів та резерви їх підвищення. URL: <http://www.rusnauka.com/Economics/75812.doc.htm>. (дата звернення: 15.10.2021).

48. Мулик Т.О., Материнська О.А., Пльонсак О.Л. Аналіз господарської діяльності: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 288 с.

49. Облік придбання основних засобів. URL: <https://7eminar.ua/news/436-oblik-pridbannya-osnovnix-zasobiv>. (дата звернення: 10.10.2025).

50. Остапенко К. Методика аудиту операцій з основними засобами. URL: <http://vtei.edu.ua/doc/24032021/4/9.pdf>. (дата звернення: 01.10.2025).

51. Офіційний сайт: Аудиторська Палат України. URL: <https://www.apu.com.ua/> (дата звернення: 10.09.2025).

52. Петренко А.Я. Організація обліку основних засобів та шляхи її вдосконалення. ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО. 2018. Вип. 18. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/138.pdf (дата звернення: 11.10.2025).

53. Подмешальська Ю.В., О. В. Троян О.В. Теоретико-практичні аспекти проведення аудиту основних засобів. *Інвестиції: практика та досвід* № 2/2019. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2019/12.pdf (дата звернення: 11.10.2025).

54. Посилаєв К.І. Факторний аналіз у дослідженні показників господарської діяльності. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/faktorniy-analiz-u-doslidzhenni-pokaznikiv-gospodarskoi-diyalnosti.html>. (дата звернення: 10.10.2025).

55. Облік придбання основних засобів. URL: <https://7eminar.ua/news/436-oblik-pridbannya-osnovnix-zasobiv>. (дата звернення: 10.10.2025).

56. Остапенко К. Методика аудиту операцій з основними засобами. URL: <http://vtei.edu.ua/doc/24032021/4/9.pdf>. (дата звернення: 10.10.2025).

57. Петренко А.Я. Організація обліку основних засобів та шляхи її вдосконалення. ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО. 2018. Вип. 18. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/138.pdf (дата звернення: 11.10.2025).

58. Подмешальська Ю.В., О. В. Троян О.В. Теоретико-практичні аспекти проведення аудиту основних засобів. *Інвестиції: практика та досвід* № 2/2019. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2019/12.pdf (дата звернення: 11.10.2025).

59. Посилаєв К.І. Факторний аналіз у дослідженні показників господарської діяльності. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/faktorniy-analiz-u-doslidzhenni-pokaznikiv-gospodarskoi-diyalnosti.html>. (дата звернення: 10.10.2025).

60. Подмешальська Ю. В., Феофанов Л. К., Качан К. А.

Удосконалення аудиту основних засобів. Агросвіт. 2020. № 3. С. 118–129.

61. Радіонова Н. Й. Удосконалення методології аудиту основних засобів. Регіональна бізнес-економіка та управління. 2015. № 3 (47).

62. Рябчук О.Г., Корнійчук О.О. Проблеми та напрями вдосконалення аудиту операцій з основними засобами суб'єкта господарювання. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. №2. С.392-397.

63. Селіванова Н.М., Качанова Н.С. Організаційно-методичні аспекти компонентного обліку основних засобів в умовах переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності. 2020. ECONOMICS: time realities №1(47). URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2020/No1/53.pdf>. (дата звернення: 10.10.2025).

64. Семенець М.В. Аналіз ефективності використання основних засобів на підприємствах України. Запоріжжя : Класичний приватний університет. 2012. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=38794>. (дата звернення: 15.10.2021).

65. Тарасюк Ю. В. Особливості аналізу використання основних засобів. URL: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/studconf/421.pdf>. (дата звернення: 15.10.2021).

66. Удовиченко Я.А., Єршова Н.Ю. Актуальні проблеми аналізу основних засобів. Приазовський економічний вісник. 2017. №5.С.328-334.

67. Фабіянська В. Ю. Аудиторська документація як інструмент забезпечення якості в аудиті. Ефективна економіка. 2021. № 12. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9749> (дата звернення: 24.10.2024)

68. Філіппова С.В., Масленников Є.І., Побережець О.В., Черкасова С.О. Звітність підприємств: навч. посібн. для студентів вищих навч. закл. Одеса: Прес-кур'єр, 2015. 188 с.

69. Фінансовий аналіз: основні види та коефіцієнти. URL: <https://finacademy.net/ua/materials/article/finansovij-analiz-osnovni-vidi-ta-koeficiyenti> (дата звернення: 15.10.2025).

70. Хлікей А.С., Селіванова Н.М ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЯК ОБ'ЄКТУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ. URL: <https://economics.net.ua/files/science/oblik/2015/81.pdf> (дата звернення: 15.10.2025).

71. Що таке КРІ: як вимірювати результативність і що для цього потрібно URL: <https://hurma.work/blog/shho-take-kpi-klyuchovi-pokazniki-efektivnosti/> (дата звернення: 10.10.2025).

72. Шарманська В. М., Калюжна О. О. Аналіз ризиків, пов'язаних з використанням основних засобів. Науковий журнал «ЛОГОΣ. Мистецтво наукової думки». 2019. №3. С. 14-16.

73. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: підручник - К.: Кондор. 2009.- 194 с.

74. Шморгун Н.П., Головка В.І. Фінансовий аналіз: підручник - К.: Центр навчальної літератури. 2006, - 528 с.

75. Шульга С. Методичні аспекти оцінки ризиків при наданні аудиторських послуг. Науковий вісник Одеського національного економічного університету: зб. наук. праць. 2019. № 5 (268).

76. Яковишина Н. А. Теоретичні основи обліку основних засобів. Молодий вчений. 2018. № 5. С. 779-782.

77. BAS Бухгалтерія ПРОФ. URL: <https://rentsoft.ua/catalog/bas-bukhgalteriya-prof> (дата звернення: 15.10.2025).

ДОДАТКИ